

Treball de Fi de Grau

Títol

La cultura de la mort: del tabú a l'acceptació

Autoria

Júlia Julbe Cuevas
Aidé Robles Feixa

Professorat tutor

Rosa Cervantes Urbietta

Grau

Comunicació Audiovisual	
Periodisme	X
Publicitat i Relacions Públiques	

Tipus de TFG

Projecte	X
Recerca	

Data

3 de juny de 2019

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	La cultura de la mort: del tabú a l'acceptació		
Castellà:	La cultura de la muerte: del tabú a la aceptación		
Anglès:	The culture of death: from taboo to acceptance		
Autoria:	Júlia Julbe Cuevas i Aidé Robles Feixa		
Professorat tutor:	Rosa Cervantes Urbieto		
Curs:	2018/19	Grau:	Comunicació Audiovisual
			Periodisme
			Publicitat i Relacions Públiques
			X

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Mort, Occident, Mèxic, por, acceptació, reportatge
Castellà:	Muerte, Occidente, México, miedo, aceptación, reportaje
Anglès:	Death, the West, Mexico, fear, acceptance, report

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	<p>Projecte de recerca on, mitjançant un reportatge audiovisual, tractem un tema tabú a Occident: la mort i la seva acceptació. A Occident tenim por a morir o tan sols parlar d'aquest fet, però a països com a Mèxic morir és un pas més del cicle de la vida, ho tenen assumit i per tant no els fa por. A través d'aquest reportatge posem en contraposició dues visions totalment oposades per tal de desmitificar la mort com a tema tabú i fer un pas més enllà cap a la seva acceptació.</p>
----------------	--

Castellà:	Proyecto de investigación donde, mediante un reportaje audiovisual, tratamos un tema tabú en Occidente: la muerte y su aceptación. En Occidente tenemos miedo a morir o siquiera hablar de ello, pero en países como México morir es un paso más del ciclo de la vida, lo tienen asumido y por lo tanto no les da miedo. A través de este reportaje ponemos en contraposición dos visiones totalmente opuestas para desmitificar la muerte como tema tabú y dar un paso más allá hacia su aceptación.
Anglès:	Research project where, through an audiovisual report, we are dealing with a taboo in the West: death and its acceptance. In the West we are afraid of dying or just talking about this fact, but in countries like Mexico die is one more step in the life cycle, they are assumed and therefore it is not scary. Through this report we contrast two visions that are totally opposed in order to demystify death as a taboo subject and take a step further towards its acceptance.

ÍNDEX

Dedicatòries	2
1. Introducció	3
1.1. Delimitació de l'objecte d'estudi: justificació del tema i objectius	3
1.2. Metodologia	5
2. Marc teòric	7
2.1. El reportatge: macrogènere	7
2.2. La cultura de la mort als països llatinoamericans	11
A. Refranys mexicans i frases cèlebres sobre la mort	15
2.3. La cultura de la mort a l'Europa Occidental	17
A. Com s'ha viscut la viudetat a Espanya: procés de dol	20
B. Reportatges i altres produccions audiovisuals que tracten el dol	24
3. Preproducció	29
3.1. Anàlisi de mercat: antecedents	29
3.2. El producte	39
A. Què representa aquest reportatge?	39
B. Objectius a assolir: originalitat	40
C. <i>Target</i> o públic objectiu	41
D. Franja horària i competència	42
E. Dia i hora d'emissió	44
F. Anàlisi DAFO	47
4. Producció	48
4.1. Equipaments i personal	48
4.2. A qui entrevistar	52
4.3. Localitzacions	57
4.4. Tipus de plans	58
4.5. Cronograma	61
4.6. Escaleta	64
4.7. Guió tècnic	66
4.8. Veu en off	70

5	Postproducció	74
6	Finançament	75
	6.1. Recursos i costos	75
	6.2. Subvencions	76
	6.3. Constitució empresa: fer-se autònom	77
7	Conclusions i reflexió final	80
8	Bibliografia i webgrafia	82

“Después de todo, la muerte es solo un síntoma de que hubo vida.”

Mario Benedetti

DEDICATÒRIES

A la meva companya, Júlia, per acompanyar-me un cop més en aquesta etapa. Sense tu, aquests quatre anys de grau no haurien estat el mateix. Gràcies pel teu suport, per la teva amistat sincera i per confiar en mi per dur a terme juntes aquest últim treball de fi de grau.

Als meus pares, Bea i Ramón, perquè fan esforços gegants per tal que pugui obtenir una educació de qualitat i complir els meus somnis. Sense vosaltres no hauria estat possible que avui estigués acabant quart de periodisme. Mantenir tres fills que estudien alhora i en diverses ciutats no deu ser fàcil, però mai ens heu negat l'educació. Per vosaltres és bàsic, i això és el que ens heu transmès a mi i als meus germans. Per tant, això va per vosaltres.

Als meus germans, Ivette i Aleix, que també passareu pel mateix l'any que ve i heu vist l'esforç i el temps que s'ha de dedicar a aquest treball, i he tingut el vostre suport en els moments necessaris.

A Rosa Cervantes, per guiar-nos durant les tutories i aconsellar-nos per tal que poguéssim treure tot el suc a aquest projecte i trobar temps per reunir-nos.

A l'Aidé, després d'aquests quatre anys d'universitat hem viscut i viurem moments inoblidables. Gràcies per recolzar-me en tot moment i treure tot l'esforç per fer aquest projecte juntes amb un tema tan delicat com és la mort. El treball de fi de grau ens permet tancar un cicle tan important que vam començar juntes.

A la meva família, a tots. Gràcies pel suport, els consells i l'esforç d'hores que heu dedicat a l'educació en la Maria i en mi. També a la meva parella perquè m'entén i sap com d'important és aquesta carrera i tots els esforços que suposa.

A la Rosa Cervantes, per ajudar-nos en les tutories i en el seguiment d'un treball amb una temàtica tan delicada, però alhora tan necessària d'explicar. Gràcies per trobar moments per fer la tutoria, ja que a vegades ha estat difícil poder coincidir.

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Delimitació de l'objecte d'estudi: justificació del tema i objectius

En un primer instant vam decidir dur a terme un projecte com a Treball Final de Grau, perquè considerem que dins aquest treball també fem una recerca, però elaborem més aspectes que es relacionen directament amb la feina que volem desenvolupar en un futur, és a dir, el periodisme. Preparar un reportatge no és només buscar informació sobre el tema i crear el contingut. S'ha de fer una anàlisi de mercat, preparar pressupost, els materials que es necessiten per dur a terme aquesta peça. Per tant, el primer pas (cercar informació i crear contingut) equival en certa mesura al que podria ser un treball de recerca. Però el nostre treball va més enllà. Es basa a tenir preparat tot el necessari perquè, en un moment concret, una productora vulgui produir o emetre aquest reportatge.

L'elecció del tema de la mort es deu al fet que és un aspecte que té una acceptació diferent a cada país. És interessant parlar d'un tema tabú a l'Europa Occidental i que ens toca de tan a prop, però tenim molt de respecte. El fet que se'n parli poc en alguns països dona lloc a que els seus habitants no ho acceptin com un fenomen que, tard o d'hora, acabarà formant part de les nostres vides. Per tant, creiem que és més interessant realitzar un projecte audiovisual per explicar la cultura de la mort. El tema de la mort continua sent el tema més tabú en la nostra societat. Ni a casa ni a l'escola en parlem i, quan ens trobem amb una mort propera, a part de totes les emocions que ens afloren, no sabem ni com viure-la ni com acceptar-la.

Cal destacar que la idea de parlar sobre la mort i el tabú implantat a l'Europa Occidental és conseqüència directa de que nosaltres també som víctimes. No acceptem la mort com un pas més de la vida, sinó que nosaltres mateixes tenim por que arribi i pensar en ella ens fa sentir dolor i tristesa. Aquest és un altre motiu pel qual creiem que valia la pena tractar la cultura de la mort i, potser, un cop realitzat el nostre projecte, la nostra visió sobre aquest tema canviï.

Després de fer recerca hem observat que se n'ha parlat poc sobre la mort i la seva acceptació. És per això que també hem volgut realitzar un treball d'aquestes

característiques, ja que creiem que pot tenir un espai dins l'àmbit dels reportatges.

Des del primer moment l'objectiu era tractar un tema social i que la nostra societat considerés tabú. La mort és el principal tabú implantat a l'Europa Occidental, el que més inquieta a l'ésser humà. Quan sentim parlar de la mort, que sol ser poques vegades, intentem disfressar-la amb eufemismes per així distanciar-nos-hi, pensant que si no parlem sobre ella, aquesta no arribarà o farà menys mal.

Aquesta visió veu la mort com un aspecte negatiu i sovint es relaciona amb el dolor, la foscor, el color negre, la tristesa i aspectes negatius. No volem que arribi i, quan ho fa, l'angoixa i el dolor ens omple. En canvi, a països llatinoamericans i en especial a Mèxic, la visió sobre la mort és totalment oposada. Per ells la mort és un símbol de vida i la tenen acceptada. Si una persona mor és perquè ha viscut, i per tant aquest moment forma part del cicle vital: néixer, viure, morir. S'accepta que la mort és un pas més d'aquest camí i, per tant, no es perd el temps preocupant-se per si morirà. Simplement viuen la vida i, en el moment que la mort arriba, els éssers estimats fan un homenatge a la persona difunta per tot el que ha viscut.

El nostre objectiu principal, per tant, és fer una reflexió sobre aquestes dues visions que són completament oposades. Si a l'Europa Occidental ens apoderéssim d'aquesta visió de la mort que tenen a Mèxic, podríem acceptar la mort i gaudir més intensament la vida. Per tant, la intenció és que una persona que té una visió de la mort típica d'Occident, després de veure el nostre reportatge, pugui reflexionar i acceptar la mort, adoptant per tant la visió dels països llatinoamericans.

Cal destacar la diferència entre reportatge i documental, ja que la frontera cada cop és més difusa. D'una banda, el documental intenta conscienciar a l'espectador, transmetre un missatge concret i convèncer-lo. El reportatge, per contra, té l'objectiu simplement d'informar d'un tema el més objectiu possible, és a dir, de forma imparcial. El reportatge intenta qüestionar el tema tractat des d'una visió crítica, i el documental, des d'una visió més persuasiva. En el cas del nostre projecte, se situa enmig d'aquests formats, ja que no hi ha la visió persuasiva, però sí el desig de convidar l'espectador a reflexionar i qüestionar-se sobre el tema que es tracta.

1.2. Metodologia

Com ja s'ha mencionat anteriorment, la mort continua sent el principal tabú implantat a Europa Occidental, i nosaltres som les principals víctimes. Personalment, parlar de la mort o pensar en ella ens crea inquietud i preocupació. Creiem que això es deu precisament a què no tractem la mort amb naturalitat i no acceptem que és un pas més. Com diu una frase de Charles Chaplin, "hi ha quelcom tan evident com la mort, i és la vida". Aquesta és la visió que volem transmetre mitjançant el nostre projecte.

El nostre treball consistirà principalment a oferir les eines necessàries per qui vulgui emetre un reportatge sobre la mort en què es contraposen dues visions: la mort a Europa (Occident) i la mort a Llatinoamèrica (hem triat aquestes dues visions perquè són totalment oposades).

Per tant, més enllà de cercar i crear contingut per dur a terme la peça audiovisual, realitzarem un pla empresarial principalment per tres raons:

1. Analitzar el mercat i veure què se n'ha parlat de la mort i què no. Emmarcar el projecte dins el mercat, observar si hi té cabuda
2. Saber quins recursos seran necessaris per realitzar el reportatge (tant material com personal)
3. Quin cost suposa tirar endavant aquest projecte

D'altra banda, estudiarem la cultura de la mort a Europa Occidental i Llatinoamèrica per aprofundir en el tema i tenir el coneixement suficient com per a poder decidir què volem que aparegui al nostre reportatge, de forma que aquest transmeti el que nosaltres volem a l'audiència. A banda de la recerca d'informació a la web o als llibres, tenim intenció de parlar amb experts en psicologia per veure com afecta la mort a la societat, quins sentiments experimenten o com és el procés de dol.

Per tant, també ens posarem en contacte amb psicòlegs i experts en la mort que estiguin disposats a fer una entrevista i parlar amb nosaltres. No descartaríem incloure alguns fragments d'aquestes entrevistes al nostre reportatge final si veiem que la

informació que es dona és important.

A més, també seria interessant parlar amb diverses associacions que tracten directament la mort. D'altres, utilitzen el dol com a forma de superació utilitzant els recursos i eines necessàries perquè aquesta etapa sigui més lleu.

2. MARC TEÒRIC

2.1. El reportatge: macrogènere

Segons el DIEC (Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans), el reportatge és “un gènere de periodisme d'informació i del periodisme interpretatiu que consisteix a relatar fets d'actualitat o d'interès general, sovint amb l'ajut de fotografies, d'il·lustracions o de filmacions”. També la RAE (Real Acadèmia Espanyola) el defineix com un “treball periodístic, cinematogràfic, etc. de caràcter informatiu”.

Segons Mariano Cebrián, el reportatge és un “gènere de gèneres” entès com que el reportatge inclou altres formats com és el cas de l'entrevista. L'autor, també explica que el terme procedeix del llatí “reportare”, que en la seva llengua significa explicar, anunciar o donar a conèixer una notícia. Per tant, aquesta paraula inclouria tot el que s'espera que sigui un reportatge: un gènere narratiu, que concentra altres gèneres i té com a objectiu informar sobre un tema.

No obstant això, mai hi ha hagut una definició exacta del concepte de reportatge, pel fet que es tracta d'un gènere periodístic on té molta importància la mirada del periodista i que hi ha més llibertat pel que fa a la seva estructura. Tot i això, d'altres com Gonzalo Martín Vivaldi asseguren que el reportatge ha de respectar tres normes d'estructura bàsica: “inici atractiu, desenvolupament interessant i un final concret” (Martín Vivaldi, 1986:79)¹. Malgrat això, cal destacar que un dels elements més importants per aconseguir l'atenció del lector és realitzar un títol atractiu.

En paraules de Tom Wolfe, el pare del “New Journalism”², “el reportaje era el término periodístico que denominaba un artículo que cayese fuera de la categoría de noticia propiamente dicha. Lo incluía todo, desde los llamados ‘brillantes’, breves y regocijantes, hasta ‘anécdotas de interés humano’, relaciones largas y con frecuencia

¹ Gonzalo Martín Vivaldi (1915 – 1983, Granada) va ser periodista i professor de l'Escola Oficial de Periodisme a Madrid. És autor de diferents llibres, entre els quals destaca “Curso de redacción: Teoría y práctica de la composición y del estilo”.

² Tom Wolfe va ser escriptor, periodista i un dels creadors de l'anomenat New Journalism (Nou Periodisme), una corrent nascuda als Estats Units durant els anys 50-60. La seva tècnica va transformar la manera de narrar els fets en els reportatges, cròniques i entrevistes, utilitzant mètodes propis tant del periodisme com de la literatura per apropar els fets reals al lector de forma més directa i emocional.

repugnantemente sentimentales de almas acosadas por la tragedia o de aficiones fuera de lo común dentro de la esfera de circulación del periódico”.

Durant els anys 50 als Estats Units, la novel·la era el gènere per excel·lència. Segons Wolfe, en aquella època no hi havia lloc per al periodisme literari: “La Novela jamás había muerto”. Però va ser Tom Wolfe precisament qui va reinventar el concepte de reportatge amb el seu “New Journalism”: “El caso es que al comenzar los años sesenta un nuevo y curioso concepto, lo bastante vivo como para inflamar los egos, había empezado a invadir los diminutos confines de la esfera profesional del reportaje. Este descubrimiento consistía en hacer posible un periodismo que se leyera igual que una novela”.

El periodista mexicà Raymundo Riva Palacio³ descriu el reportatge com el rei dels gèneres periodístics: “Permite al reportero una gran libertad en cuanto a expresión. Como en ningún otro género, es el único donde se puede aplicar, en toda su extensión, el estilo de quien lo escribe. Es el género donde la noticia se examina con profundidad, donde se va a lo que está atrás de cualquier acontecimiento, donde se analiza y reflexiona sobre sus orígenes. Permite un mejor conocimiento de lo que es la sociedad, y no está limitado por sólo divulgar el acontecimiento (como en la noticia), o relatado (como en la crónica) o comentado (como en el artículo)”.

També Carlos Marín⁴ considera que el reportatge és el gènere periodístic més complet. “En el reportaje caben las revelaciones noticiosas, la vivacidad de una o más entrevistas, las notas cortas de la columna y el relato secuencial de la crónica, lo mismo que la interpretación de los hechos, propia de los textos de opinión. [...] Es una creación personal, una forma de expresión que además de los hechos recoge la experiencia personal del autor. Esta experiencia, sin embargo, impide al periodista la más pequeña distorsión de los hechos”.

Per tant, el reportatge serveix per informar la ciutadania sobre un tema o àmbit

³ Raymundo Riva Palacio és un periodista mexicà que ha treballat en nombrosos diaris mexicans de prestigi com Excelsior, El Universal o El Independiente. També va ser corresponçal i actualment ostenta el càrrec de director del periòdic digital Eje Central.

⁴ Carlos Marín és un periodista mexicà i autor del llibre “Manual de periodismo”, una obra dividida en 8 capítols on s’expliquen els diferents tipus de gèneres periodístics, entre ells el reportatge.

d'interès social. Sovint aquest reportatge pot ser l'ampliació d'una notícia, si es tracta d'un tema d'actualitat. Això no vol dir, tanmateix, que el reportatge sigui una notícia més llarga. La diferència entre una notícia i un reportatge recau en què el periodista, en el reportatge, hi posa el seu punt de vista. D'altra banda, pot tractar un tema que té interès per a la ciutadania encara que no sigui innovador.

Cal destacar que el reportatge no és una novel·la, tot i que combina estils propis dels gèneres literaris. D'aquesta forma, un reportatge pot estructurar-se com una novel·la, però aquest ha d'aprofundir en els fets, els detalls, el context i, principalment, informar d'una realitat.

No hi ha cap dubte que el reportatge és el gènere periodístic més flexible i 'camaleònic'. Pot satisfer totes les exigències del receptor mentre que alhora permet al periodista captar la realitat i retratar-la amb profunditat. És per això que creiem que el format per enfocar el nostre tema seria a través d'un format audiovisual i, especialment, un reportatge que es pogués emetre per una televisió pública. La mort com a tabú i la contraposició amb altres visions sobre aquesta com a camí perquè en un futur pugui ser acceptada per més persones creiem que pot ser el tret de sortida perquè l'espectador tingui interès per mirar-lo si s'emetés per televisió. La profunditat que pot donar un reportatge a aquest tema és essencial per captar detalls que poden ser fonamentals per entendre la cultura de la mort i fer el pas cap a l'acceptació.

Per tant, el projecte se situa dins l'àmbit del reportatge, el qual s'emmarca dins el gènere periodístic, però creiem que es podria caracteritzar com un documental. Segons la RAE, el documental és "una pel·lícula cinematogràfica o programa televisivo que trata temas de interés científico, social, cultural, etc., mediante hechos, situaciones y personajes tomados de la realidad y cuya finalidad es informativa o pedagógica". Per tant, la principal diferència entre els dos gèneres és que el reportatge pretén informar i el documental, a més d'informar, també té una funció cognitiva: educar sobre una temàtica o àmbit concret.

Altres autors com John Grierson defineixen el documental com "totes aquelles obres cinematogràfiques que utilitzen material obtingut de la realitat i que tenen capacitat

d'interpretar en termes socials la vida de la gent tal com existeix en la realitat”⁵.

Per la seva banda, Robert Flaherty diu que la funció bàsica del documental és “representar la vida bajo la forma en que se vive. El documental se rueda en el mismo lugar que se quiere reproducir y con los individuos del lugar, persiguiendo así narrar la verdad de la forma más adecuada y no disimulándola tras un velo de ficción”. Bill Nichols afegeix que “mientras el documental tenga más elementos, hechos, conocimientos y releve los mecanismos que mueven a la sociedad, se obtiene un mejor y más rico documental”⁶.

Segons Stella Bruzzi, el documental “es una representación de la realidad, entendiendo representación como la producción del significado a través del lenguaje. Este lenguaje representa una realidad vista desde el punto de vista del director, es decir, que nunca podrá ser objetiva ya que, desde el momento de colocar la cámara en cierta posición, estamos poniendo ya una parte de nuestro criterio. La cámara funciona como una extensión de los ojos del director a través del cual vemos representada la interpretación que él hace de una realidad. Es por esto que un documental no puede ser completamente objetivo, un documental es una negociación entre la realidad por una parte e imagen, interpretación y vías por la otra”⁷.

⁵ John Grierson (1898-1972) es considera un dels primers i més influents documentalistes de la història del cinema. Ell considerava el documental com un instrument per enfrontar l'ésser humà amb els seus problemes i incentivar així reformes socials. Entre les seves obres destaca “Night Mail” (1936).

⁶ Robert Flaherty va ser un cineasta, nascut a Estats Units, que va dirigir i produir el primer documental de la història del cinema l'any 1922, anomenat “Nanuk l'esquimal”. La seva tècnica consistia, abans de crear el documental, en viure un període de temps amb els protagonistes de la seva història, observar-los, conèixer-los i familiaritzar-se amb el seu estil de vida. Tot i això, molts experts rebutgen aquesta obra perquè consideren que no mostra la realitat tal com la veia, i per tant no compleix amb la principal característica del documental: la neutralitat.

⁷ Stella Bruzzi està especialitzada en cinema documental. El seu llibre “New Documentary” es considera essencial degut als seus plantejaments sobre la performativitat del documental i les relacions que s'estableixen amb la realitat, des d'una perspectiva renovadora.

2.2. La cultura de la mort als països llatinoamericans

La religió catòlica recorda els avantpassats a través d'una festa tradicional que se celebra el dia 1 de novembre, més conegut com a dia de Tots Sants. Durant aquesta data els vius acostumen a visitar els cementiris i deixen flors o detalls en els éssers estimats. El conjunt de celebracions i rituals que tenen lloc aquest dia està molt lligat a la religió cristiana. Segons explica la tradició popular, els dies 1 i 2 de novembre el món dels vius i dels morts s'interrelaciona. El primer dia del mes de novembre els vius visiten els morts i l'endemà, al revés, els morts visiten el món dels vius.

A la cultura d'Europa Occidental és més comú commemorar, més que celebrar, el record a les persones que ja no hi són. En contraposició, a l'Amèrica Llatina celebren el dia 2 de novembre com el Dia dels Morts. És un esdeveniment nascut i implantat a Mèxic, tot i que hi ha diversos països llatinoamericans que també festegen aquest dia. Tot prové de les cultures indígenes dels asteques, maies, nahues i totonaques, que durant 3.000 anys van realitzar diversos rituals per commemorar la mort i el renaixement dels seus avantpassats.

Per tant, mentre a l'Europa Occidental el primer de novembre és un dia de dol, tristesa i record, a l'Amèrica Llatina l'endemà és motiu de celebració, colors i diversos rituals per celebrar la mort des d'un altre punt de vista.

El Dia dels Morts és un període molt important i representatiu de la cultura mexicana. Tant és així que la UNESCO va declarar el dia com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, l'any 2003. A Mèxic, per exemple, el més comú és adornar les cases i els carrers amb una flor taronja anomenada “cempasúchil”⁸. La tradició explica que aquesta flor serveix per guiar les ànimes en el món dels vius, gràcies al seu color i també la seva olor.

⁸ La flor del “cempasúchil” és també coneguda com “la flor dels 20 pètals”, i es creu que el seu ús als altars el Dia de Morts prové de rituals prehispànics que es realitzaven a Malinalco, Mèxic. Quan una persona moria, els familiars adornaven les tombes amb unes flors grogues petites que, segons les creences, guardava en el seu interior el calor dels raigs de sol. Els asteques, en veure aquest ritual, van adoptar-lo i van començar a decorar els altars amb les flors de “cempasúchil”, flors una mica més grans i llampants, considerades un símbol de vida i mort.

El moment més important del dia és quan les persones van al cementiri durant la nit i adornen les tombes també amb aquesta flor.

Ofrena del dia dels morts amb predomini de la flor "cempasúchil" // Font: Pinterest

En els habitatges es construeix un altar amb fotografies dels avantpassats, plats o objectes que els agradaven per recordar al difunt i la seva vida passada.

Objectes que es posen a l'ofrenda del Dia de Morts. // Font: Mexicodesconocido.com

L'origen de les calaveres, un dels elements més destacats del Dia dels Morts, és incert, però s'ha mantingut al llarg de la història gràcies a la tradició, però també a què diversos autors com l'il·lustrador José Guadalupe Posada en van realitzar caricatures. Precisament, Posada va realitzar ja fa més de 100 anys una figura femenina anomenada "La Catrina", que tenia forma de calavera, però vestia com una dona de l'època. Originalment, s'anomenava "La Calavera Garbancera", nom que provenia dels venedors de "garbanzos", cigrons en català. Aquest col·lectiu de treballadors aparentaven ser "persones riques que volien ocultar els seus veritables orígens indígenes."⁹

La calavera Catrina, caricatura realitzada per José Guadalupe // Font: National Geographic

A Guatemala i Perú, també es dona molta importància a aquesta celebració. Els principals rituals, igual que Mèxic, tenen en compte les veles i també les flors que es portaran en els cementiris. A Guatemala, es posa aigua i també fotografies dels morts

⁹ Article i fotos extretes del web del National Geographic Espanyol

en els altars que construeixen els mateixos familiars. En el segon territori, els familiars també organitzen un banquet de menjar i beure en honor als avantpassats.

Aquesta tradició, d'organitzar un petit banquet en el domicili familiar, també és comuna als Estats Units. Les famílies acostumen a resar per la persona que ha mort i també deixen flors al voltant de la seva tomba.

Hi ha països que estan acostumats a celebrar aquest dia d'una manera diferent, com és el cas dels nicaragüencs. En aquest territori, els familiars dels difunts solen passar llargues estones en els cementiris i, fins i tot, hi ha persones que es queden a dormir en aquest espai.

D'altra banda, a Hondures, Costa Rica o Colòmbia, la tradició destaca per portar diverses ofrenes com corones i objectes diversos en els cementiris on estan enterrats els éssers estimats (des de menjar, fins a begudes o joguines) com a símbols d'agraïment als sants que van permetre que els seus difunts hagin passat al més enllà. L'esperit és més de festa que de condol.

A Hondures es recorden els difunts amb flors i fins i tot amb música. Els amics i familiars s'apropen al cementiri i esmorzen sobre les tombes mentre sona la música de les serenates. De fet, als cementiris s'instal·len venedors de flors i menjars típics i també músics que ofereixen els seus serveis.

A Costa Rica, igual que a Mèxic, es fa un altar als difunts, i es decora tota la casa amb calaveres i màscares amb forma de crani. També es fan calaveres de sucre, es posa el nom del difunt al front i es dibuixa un somriure irònic. A Colòmbia, a més, se celebra el "tintilillo", on els nois van de casa en casa demanant aliments per fer "sanocho", una sopa semblant a l'olla espanyola.

A. Refranys mexicans i frases cèlebres sobre la mort

Com ja s'ha mencionat, als països llatinoamericans hi ha una visió especial sobre la mort, que és present en el dia a dia i per tant forma part dels costums i el llenguatge. A països com Mèxic, la mort es "normalitza", i fins i tot es bromeja amb ella en forma de dites i refranys, molts d'ells en relació amb el Dia de Morts:

- "El muerto a la sepultura y el vivo a la hogaza". Significa que quan algú mor, els éssers estimats no han de passar molt temps tristos, sinó continuar amb la seva vida.
- "El muerto al pozo y el vivo al gozo". S'utilitza de forma irònica quan, després de la mort d'algú, es genera benestar. Però també significa deixar de banda la tristesa per la mort i continuar gaudint de la vida.
- "No estaba muerto, andaba de parranda". No necessàriament s'aplica a una festa, sinó que fa referència a quan una persona de cop i volta desapareix i al cap d'una estona torna.
- "Se lo llevó la huesuda" o "Ya se lo llevó la flaca". És una expressió que s'utilitza quan algú mor.
- "Asústame, panteón". Es contesta això quan una persona et desafia o amenaça, per demostrar que no tens por.
- "De muertos y tragones están llenos los panteones". Pot tenir dos significats: el primer és més literal, ja que uns mals costums alimentaris poden acabar en una malaltia greu i morir. El segon es refereix a portar una vida equilibrada, perquè tot en excés resulta perjudicial.
- "Se me antoja una buena muerta". Expressió que s'utilitza quan et ve de gust prendre una cervesa.
- "El que por su gusto muere, hasta la muerte le sabe". Fa referència a quan una persona realitza un acte que sap que li portarà conseqüències negatives, però igualment ho fa i no se'n penedeix.

- “El muerto y el arrimado a los tres días apestan”. Significa que quedar-se a una casa que no és teva molt de temps cansa als propietaris.
- “A mí que no me cuelguen ese muertito”. S'utilitza l'expressió quan no vols que algú t'involucri en un tema que ha sortit malament.

De la mateixa forma, algunes frases d'autors reconeguts com Octavio Paz o Gabriel García Márquez són reflexions sobre la mort:

“Vivir bien exige morir bien; tenemos que aprender a mirar de frente a la muerte”
(Octavio Paz)

“Lo único que llega con seguridad es la muerte” (Gabriel García Márquez)

“La muerte es una vida vivida. La vida, una muerte que viene (José Luis Borges)

“La muerte es algo que no debemos temer porque, mientras somos, la muerte no es y cuando la muerte es, nosotros no somos” (Antonio Machado)

“Después de todo, la muerte es solo un síntoma de que hubo vida” (Mario Benedetti)

“Una civilización que niega la muerte, acaba por negar la vida” (Octavio Paz)

“De la muerte no, sálvenme de la vida” (José Revueltas)

2.3. La cultura de la mort a l'Europa Occidental

L'ésser humà sempre ha donat sentit a la mort a través de la vida i viceversa. L'una implica l'altra, perquè si vius has de morir, i si mors és que has viscut. Plató va escriure que, quan una persona s'apropa a la mort, apareix la por i la preocupació per coses que abans no s'havien plantejat (Plató, República, 330d). La societat occidental rebutja la mort fins al punt de sentir pànic quan veu el final ineludible de la vida, i especialment en el món urbà i no espiritualitzat. Avui dia, la visió sobre la mort implantada a Occident, i especialment a Europa, pot desembocar en dues reaccions: per una banda, hi ha la gent que lluita contra la mort, el final ineludible, a través d'eines que proporciona la nostra societat, és a dir, la medicina, els productes estètics, etc. Per altra banda, trobem aquells que neguen la mort, no volen saber res sobre aquesta ni tampoc la mencionen amb els seus familiars o entorn més proper.

A Espanya, sobretot, hi ha una tendència a negar la mort, de mirar cap a un altre costat i ignorar que, encara que no pensis o parlis d'ella, arribarà algun dia. De fet, l'estudi "Envejecer, una antropología de la ancianidad" (Fericgla, 2009) mostra que aproximadament el 70% de les persones majors de 63 anys, i per tant més properes a la mort, diuen no pensen mai en aquesta.

Per què a Europa Occidental es té aquesta visió? La mort es caracteritza pel misteri, pel final ineludible i per ser imprevisible, i aquestes característiques s'oposen totalment als valors que representa avui dia la cultura europea: la seguretat, l'egocentrisme, tenir-ho tot sota control i, per últim, el consumisme. Per això avui dia la gent intenta lluitar contra la mort a través del consum de productes com maquillatge o cremes antiedat, per exemple. Tan arrelat està el consumisme a la nostra societat que, fins i tot quan la persona és morta, continua aquest consum en forma de flors, maquillatge, despeses en funeràries, etc.

Tot i això, cal dir que la visió de la mort a Europa Occidental ha patit grans canvis al llarg de la història i també cal mencionar que la religió ha influït molt en la percepció que els éssers humans tenen sobre la mort.

Durant molts segles es creia que l'individu tenia cert control per decidir quan volia acabar amb la seva vida i, quan prenia la decisió, la persona es tancava a l'habitació a esperar la mort i els familiars havien d'acceptar la seva decisió. Això canvia a partir del segle VI amb l'arribada del monoteisme, i especialment del cristianisme. A Occident, i especialment a Europa, es va establir la idea d'un Déu únic que va crear el món, i per tant la nostra existència era una divinitat de Déu (aleshores es comencen a penalitzar algunes pràctiques com el suïcidi, que "van en contra de la voluntat de Déu"). A partir d'aquí hi ha la idea que les persones depenen de Déu i, per tant, han d'acceptar tot el que els dona, el qual suposa una acceptació "passiva" de la mort, és a dir, les persones es limiten a pensar que moriran quan Déu, el seu creador, ho decideixi, perquè "així ho vol". Aquesta visió de la mort deixa de banda aquest cert control que tenia la persona per morir i li atorga a la voluntat divina.

Durant el segle VII fins al XII, apareix una nova visió de la mort que s'anomenava "mort domesticada" o "mort domada". La mort en aquesta època no es caracteritzava per ser imprevisible, sinó que hi havia un temps concret per "avisar", és a dir, la persona creia que tenir el control per decidir si volia morir; si no era així, es considerava que aquesta moria per una maledicció. En aquests segles la mort es considerava familiar, no era un drama personal sinó de tota la comunitat. Hi havia certa familiaritat amb la mort, tot i que la gent tenia por dels difunts i, per tant, intentaven col·locar els cementiris lluny de les cases per evitar que els morts pertorbessin als vius. Tot i això, a poc a poc es va deixar de banda aquesta por i va retornar la familiaritat, a causa de la fe en la resurrecció. La gent moria a casa seva, al llit, acceptant la mort i sense dramatitzar-la massa. Hi ha una certa austeritat perquè la mort es veu com una cerimònia organitzada.

Entre el segle XII i finals del segle XV aquesta visió és substituïda per la "mort de sí" o la "mort pròpia". En aquests anys es pren consciència que la mort implica el final ineludible de la vida, i això genera un amor profund pel món terrestre. En conseqüència, es considera la mort com un fracàs el qual l'home està condemnat, i aquesta familiaritat que s'havia implantat de nou desapareix. Els cementiris tornen a situar-se a llocs llunyans i la mort es "clericallitza". A partir d'ara el dol tindrà un paper

destacat i l'actitud davant la mort canvia completament: ara ja no és adequat mostrar durant massa temps els morts quan se'ls vetlla com a símbol de rebuig al final ineludible de la vida.

Durant el segle XVI i XVII es produiran algunes modificacions d'aquesta visió que a poc a poc li donaran un sentit més dramàtic a la mort. Finalment, el segle XVIII l'anomenen "mort aliena", ja que s'exalta la mort, es dramatitza i l'element central és l'emoció que pateixen els familiars amb l'absència del difunt. A partir d'aquí, l'emoció irromprà a les persones més properes del mort i cada cop s'allunya més la idea de la mort trivial, familiar. El dolor dels que encara viuen mostra el canvi que ha patit la mort, que s'ha convertit en el centre aflicció amb molt dramatisme i sentimentalisme.

Per últim, a partir del segle XIX i fins l'actualitat hi ha el que s'anomena "mort invertida", "mort invisible" o "mort prohibida" i es nega el dol, es rebutgen els difunts i la gent s'allunya de la mort, recurrent als tanatoris per dur a terme els rituals funeraris. S'anomena invertida perquè s'adopta una nova visió completament diferent de la mort: ja es rebutjava, però ara s'expulsa de la vida, s'amaga la mort amb les malalties.

Aquesta visió es relaciona amb l'avenç de la medicina occidental i la influència de la ciència i els seus idearis sobre la mort. Per tant, trobem que hi ha la medicalització de la mort i emergeix una tendència a negar-la, però destaca especialment a partir de finals del segle XIX. Llavors, s'intenten amagar els signes de la mort quan una persona està malalta i la gent actua (inclús el malalt) com si es pogués curar. També hi ha un rebuig als canvis que pateix el cos quan un malalt s'apropa la mort i, especialment a partir del 1950, es generalitza que la mort sigui a l'hospital, per tant, ja no és familiar i comunitària com segles enrere, sinó que és una mort solitària. L'hospital ja no només serà un lloc on algú va a curar-se d'una malaltia o la gent mor de forma sobtada en una operació, sinó que es convertirà en l'espai de la mort "normal", prevista i acceptada per la persona. Quan algú sap que està malalt i li queda poc temps, decideix marxar a l'hospital per rebre algun tipus de medicació o tractament. S'intenta que els processos de dol siguin com més curts millor, ja que les persones adopten un sentiment d'angoixa i, fins i tot, pànic davant la mort.

Aquesta visió és la que preval avui dia a l'Europa Occidental: hi ha un cert encobriment de la mort i s'evita mostrar les emocions d'angoixa, ja que aquests sentiments sobre la mort posen en perill l'ideal de vida feliç que es busca en la societat actual. També, quan una persona és propera a la mort, té el costum d'anar a l'hospital i aquest es converteix en el lloc socialment acceptat per morir. S'allunya del caràcter familiar i passa a ser un problema mèdic. El que abans s'havia de mostrar ara s'intenta amagar, i les principals actituds davant la mort són la negació, la simplificació i el silenci. La mort ens causa tanta por que fins i tot intentem amagar-la amb eufemismes i allunyar-la de nosaltres: els processos de dol i preparació davant la mort que abans es feien a les cases s'han traslladat als hospitals i, posteriorment, als tanatoris.

A. Com s'ha viscut la viudetat a Espanya: procés de dol

Pel que fa al ritual funerari, hi ha hagut un canvi dràstic en el cas espanyol amb el pas del temps, degut principalment a la legislació. Des del segle XX, aquest ritual es fa als hospitals. Abans, eren les famílies qui acompanyaven la persona en els seus últims moments de vida. Quan la persona moria, era la família (especialment les figures femenines) qui realitzava les tasques d'higiene per, posteriorment, vestir al difunt per a la seva exposició a amics i familiars. Normalment se l'exposava en el lloc on havia mort o al saló de la casa familiar. Avui, aquest procés es du a terme als tanatoris.

Es vetllava la persona difunta durant un dia. Les dones ocupaven una sala i es dedicaven a resar i els homes simplement mantenien converses. Passades vint-i-quatre hores, es procedia a portar el difunt a la parròquia o el cementiri. En aquest trasllat hi havia un ordre establert: primer anava la caixa mortuòria tancada, que en cap cas la portaven els membres de la família, i el clero amb les cantores; després trobaríem els familiars i finalment els acompanyants. Novament, les dones es quedaven resant a casa i els homes acudien a l'acte d'inhumació. Finalment, a la sortida del cementiri o a la casa de la persona difunta, es donava el condol a les famílies. Aquest moment marcava el final del ritual funerari, però significava l'inici del temps de dol.

Per tant, s'ha produït un canvi substancial en el ritual de la mort, on abans l'escenari principal era l'habitatge. Ara, aquest procés es desenvolupa en tres llocs: l'hospital, el tanatori i el cementiri.

El dol és el temps posterior a la mort d'una persona estimada. És un període en què l'ésser humà intenta assimilar la pèrdua, fet que suposa alteracions en el seu estat d'ànim. Hi havia molts signes que determinaven que algú havia mort: les portes i finestres del domicili no s'obrien, i les famílies no podien sortir al carrer durant tres dies (en alguns casos fins a nou dies), el que suposava que la família no podia acudir a actes públics, festejos, anar als bars, etc.

La mostra més coneguda de dol és, des del període de l'Imperi Romà, portar vestimenta de color negre. En aquell temps s'anomenava "toga pulla" o "toga sòrdida", feta de llana d'un color fosc i utilitzada especialment després de la mort d'un ésser estimat.

Vestit de dol de l'any 1870-1872 // Font: El País

Les dones tenien més diversitat pel que fa a la vestimenta: la capa, la mantellina i la pena negra. Els homes, en canvi, només portaven capa i barret. Però amb el pas dels anys el dol es va simplificar a portar un triangle negre a la solapa de la jaqueta o un braçalet, també de color negre, al braç.

Encara que aquest costum hagi evolucionat fins avui dia, on hi ha persones que encara respecten el fet de vestir de negre en un enterrament, l'ús de color blanc també ha predominat en altres cultures. Per exemple, en els països asiàtics i en els territoris on domina la religió islàmica.

En canvi, a l'Europa Occidental s'ha preferit utilitzar colors foscos, com a respecte i condol a la persona que ha mort i a la família que l'acompanya a l'enterrament.

No obstant això, durant segles el costum d'utilitzar el negre en el dol va tendir a desaparèixer. Els Reis Catòlics, durant el segle XV, van ser els que van reincorporar aquesta tradició i també la van estendre a la població. Tot sorgeix arran de la mort del príncep Joan, l'any 1497 i l'aprovació de diverses lleis incorporades dins el títol "Pragmática de 'Luto y Cera'". La Pragmática englobava diversos aspectes que havia de complir la societat, però també els familiars propers de la persona que havia mort. L'entorn, per tant, havia de vestir de dol "padre, madre, abuelo, abuela u otro ascendente; suegro, suegra, marido, mujer, hermano o hermano". Fora del cercle més proper, el criat i l'hereu. Una altra norma que s'havia de seguir era el temps de dol. Els Reis Catòlics eren molt estrictes i dictaven que almenys el dol havia de durar fins al primer any posterior a la mort del familiar. A més, la viuda havia de residir en una habitació entapissada completament de color negre.

Posteriorment, al segle XVI, el monarca Felip II també va vestir una llarga temporada de negre, quan va morir la seva dona, Isabel de Valois. En canvi, Felip V va ser un dels primers a adonar-se dels elevats costos que suposava estar de dol. Per tant, va decidir que el període de tristesa havia de disminuir a sis mesos, tot i que això ha variat en funció de les famílies, les religions i el període de dol que es vol seguir.

És en aquest període on s'acostumaven a veure vestimentes de color negre en els enterraments i també la utilització de la "pena negra", un llarg vel que es col·locaven les dones en el barret i que cobrien la seva cara. A més, els accessoris eren un element molt destacat que utilitzaven les dones durant aquesta etapa i que servien com a complement, però també designava elegància i riquesa. Des dels barrets utilitzats pels homes fins a les "sombrillas de seda" i els vels per part de les dones.

Un barret de principis del segle XX utilitzat per un home i una "sombrialla" de seda que complementava el conjunt de les dones // Font: Revista Mujer

La tradició pel color negre es va mantenir, però també deteriorar a partir del segle XX. Durant aquesta dècada, el període de dol variava molt en funció del familiar que havia mort. Si el difunt era el marit de la dona, aquesta última havia de passar entre un any i mig i dos anys de dol; entre un i dos anys si els éssers estimats que morien eren els pares o germans i d'entre sis mesos i un any en el cas que morissin les generacions més grans, és a dir, els avis.

Per tant, tots aquells usos i costums que van sorgir a partir de la Pragmàtica dels Reis Catòlics van anar disminuint a partir del segle XX, i especialment des de mitjans dels anys 60: el color negre va deixar de ser exclusiu dels àmbits de dol i es va estendre a diversos usos. També han deixat de ser una pràctica haver de mantenir el color negre durant un temps determinat de dol. Tot i això, els tons foscos segueixen sent la pauta general en els actes de condol per la mort. Avui dia, la gent vesteix de negre per a qualsevol ocasió.

*Diverses vestimentes segons l'edat exposades al museu americà The Metropolitan Museum of Modern Art //
Font: El País*

B. Reportatges i altres produccions audiovisuals que tracten el dol

Avui en dia no existeix un manual que expliqui com l'ésser humà es pot recuperar de la mort d'un familiar proper o ésser estimat. Cada persona supera el dol d'una manera diferent. Què tenen en comú Toni Soler, Màrius Serra, Javier García Lerin o Miquel Serra? Tots aquells han hagut d'afrontar la mort d'un ésser proper i ho han fet a través de llibres o documentals.

El periodista i escriptor Toni Soler ha escrit el llibre "El Tumor"¹⁰, dedicat al seu pare que va morir quan ell tenia només 16 anys. Tal com explica Soler, no va saber com reaccionar: "va ser un procés de negació espontani, però volgut. Vaig patir una reacció bastant adulta, vaig dir que això no podria amb mi". Durant anys no va parlar-ne, fins

¹⁰ Soler, T. (2018). El tumor. Editorial Anagrama. "El tumor és un llibre de dol. O potser és un llibre sobre el no-dol: una confessió sobre el dolor llargament reprimat. És un relat escrit en pocs mesos però covat durant més de trenta anys, perquè la pèrdua dels pares –per sort– és una absència que no s'omple mai del tot".

que va decidir a escriure un llibre que “descongela el dol”.

Màrius Serra, periodista i escriptor, va patir la mort del seu fill, que va morir quan tenia 9 anys a causa d'una paràlisi cerebral molt greu. Serra, explica que el va reconfortar les paraules en el dol del seu fill. Posteriorment, l'editorial Empúries li va reeditar el llibre “Quiet”¹¹ que li va dedicar fa 10 anys, quan encara era viu. En aquesta obra explica episodis quotidians de la vida familiar, amb un nen que té una discapacitat. L'autor explica que gràcies al llibre va poder parlar del dol amb la família i entorn més proper, un fet que va ajudar a concebre la tristesa d'una manera diferent.

En el reportatge també s'explica la història familiar de Miquel Serra, un músic que va perdre els seus dos pares i va trobar el suport del seu germà Joan. Els dos van estar molt units, però tot va canviar quan el Joan també va perdre la vida de manera sobtada. Arran d'això, es va produir un documental “Els ulls s'aturen de créixer”¹², on s'explica el vincle entre els dos germans, units per la pèrdua de dos familiars propers.

“Decidir la mort”, al programa 30 minuts de TV3 (emissió el dia 4 d'octubre del 2009)

Aquest reportatge tracta sobre la necessitat (o no) de regular l'eutanàsia a Espanya, és a dir, poder decidir com i quan morir. També es parla de la diferència que hi ha entre aquesta i el suïcidi assistit: són el mateix? Tot això, de la mà de 4 testimonis amb malalties incurables.

El primer cas tracta de la Diana, una noia holandesa que va parlar amb el programa dies abans d'aplicar-se l'eutanàsia al seu país, un dels pocs països on és legal. Tenia 36 anys i des dels 18 patia una esclerosi múltiple. Finalment va demanar posar fi a aquesta situació, perquè cada pas que donava era una tortura per ella. En

¹¹ Serra, M. (2018). *Quiet*. Empúries Narrativa.

¹² *Els ulls s'aturen de créixer* és un documental dirigit per Javier García Lerin de l'any 2018. “Més que de música, aquest és un film sobre la creativitat, la mort, la regeneració emocional, els cicles de la vida, l'absència i la persistència del passat en el present”.

declaracions al programa, el metge de Diana diu que és obvi que li fa pena que mori, però ell està per complir la voluntat de la seva pacient.

Un altre testimoni és en Javier, que era motorista, però ara va en cadira de rodes també per esclerosi múltiple. En Javier expressa que es posa com a límit el moment en què la seva malaltia “sigui tan avançada que els meus néts vegin com se’m cau la baba i jo no pugui fer un acte tan simple com rentar-se les dents”.

Emilio és un altre cas amb una malaltia terminal. Té 46 anys i en fa 11 que li van diagnosticar ELA, una esclerosi molt greu. En la majoria de casos, el pronòstic de vida d’aquests malalts no arriba als 5 anys. En el seu cas, arribarà un moment on el seu cos quedarà totalment paralitzat.

L’últim cas és el d’en Joan, que fa 15 anys té ELA en un estat molt avançat. En Joan recorda el cas de Ramon Sampedro, primera persona a Espanya que va demanar públicament que l’ajudessin a morir. Una amiga seva li va preparar un got de cianur, però recordem que ajudar a morir en el nostre país està castigat penalment. A partir d’aquest cas es va obrir el debat sobre l’eutanàsia i el suïcidi assistit, però 10 anys després la situació és la mateixa. En Joan no pot bellugar cap part del seu cos i sent que està arribant al límit, per això insisteix en el dret a decidir.

En tots els casos hi ha un reclam per poder exercir el dret a decidir com i quan vol morir, perquè volen morir sense patiment, sense dolor i de forma digna. Per això, demanen un canvi legal que respecti la seva voluntat.

“El último viaje”, a Documentos TV de RTVE (emissió el dia 9 de desembre de 2008)

“El último viaje” fa referència a un llibre de l’escriptor Carlos Garrido, que explica la història de la seva filla, a qui li van detectar un tumor cerebral als 22 anys. Els metges van dir que la seva filla tenia 6 mesos de vida, i ell va decidir no explicar-li per no minvar les seves esperances. Finalment, ella va viure més temps del que li van diagnosticar, però era conscient que moriria aviat. El que va fer en Carlos va ser

endinsar-se en un grup de dol per ajudar-lo a acceptar la situació i ajudar, en conseqüència, a la seva filla a portar-ho millor.

En aquest documental també apareixen altres casos com la mare d'en Pol, un nen que amb només 9 anys va morir a causa d'una malaltia minoritària però estranya. En casos com aquests hi ha una lluita entre la persona malalta, que vol deixar de patir, i la persona estimada, que no vol que marxi. Però, finalment, expliquen que el més important és la voluntat del malalt. La mare mostra que els nens tenen por a la mort perquè els adults els transmeten aquesta. S'ha d'educar perquè els nens compreguin que la mort "és l'última pàgina de la vida".

També apareixen altres testimonis que s'inscriuen a grups de dol per sentir-se acompanyats en aquest procés. En resum, el documental mostra que és necessari passar per aquest procés de dol per poder acceptar la mort d'un ésser estimat, i deixar de veure aquesta com alguna cosa sinistra.

"El duelo", col·loqui de La 2 de RTVE (emissió el dia 4 d'abril de 2012)

RTVE va organitzar un col·loqui sobre el dol i la pèrdua, que començava amb una reflexió interessant: es creu que la societat viu d'esquena a la mort? El periodista i moderador plantejava aquesta pregunta als ponents convidats: Alfonso Gea, psicòleg i sacerdot que acompanya famílies durant una pèrdua; Mayka Fernández, psicopedagoga i terapeuta de família; Xusa Serra, infermera, antropòloga que acompanya a les famílies en el dol i Juan Carlos Calvo, pare, audiòleg infantil que va perdre un fill. Tots ells creuen que la mort és un concepte tabú perquè la societat ho ha establert així. Tal com comenten, no fa massa anys que les famílies veien morir un ésser estimat a casa, per tant, era més natural que petits i grans, que patien la mort de manera propera, estiguessin més acostumats a la pèrdua i al dol, ja que ho veien com un fenomen natural i més proper.

A més, durant el col·loqui fan èmfasi en què la mort ha substituït al sexe com a tema tabú. A les escoles, per exemple, es fan xerrades, activitats i altres jornades relacionades amb el sexe i la importància de tenir una educació sexual des de

l'adolescència. En canvi, ningú parla als nens sobre la mort, ja que des de casa s'intenta evitar parlar sobre aquesta temàtica.

D'altra banda, la societat no està preparada per parlar sobre la mort, la pèrdua o el dol, ja que quan una persona està trista o plora, l'ésser humà tendeix a reaccionar d'una manera estranya: intenta que aquesta persona deixi de plorar, pensi en altres coses o eviti parlar del tema. Segons els experts en psicologia és molt important que una persona expressi els seus sentiments mitjançant el plor, ja que reprimir o evitar parlar d'un tema fa que aquest es converteixi en tabú i, per tant, sigui encara més difícil normalitzar-lo. Per tant, cal expressar el que una persona sent i és determinant el comiat a un ésser que ha mort, ja que si no es fa així, es produeix el que en psicologia es considera una "momificació", és a dir, els familiars o persones que no han pogut passar el dol pateixen un desgast d'energia i no aconsegueixen seguir endavant amb les seves vides. És per això que la societat no hauria d'evitar enfrontar-se a aquesta realitat que, agradi o no, algun dia arribarà per a tots.

3. PREPRODUCCIÓ

3.1. Anàlisi de mercat: antecedents

Quan vam decidir que volíem parlar sobre un tema social considerat tabú, vam triar entre diverses opcions. Però quan vam parlar de la mort, la primera pregunta que ens va venir a la ment va ser: què se n'ha parlat de la mort? Aquestes són algunes peces audiovisuals que hem trobat que s'han emès a Espanya:

REFERENTS LITERARIS

La Casa de Bernarda Alba (1936)

L'obra va ser escrita pel poeta i dramaturg andalús Federico García Lorca. L'autor va escriure la peça l'any 1936, poc abans de la seva execució. Anys després, l'any 1945 *La Casa de Bernarda Alba* es va estrenar a Buenos Aires, Argentina.

L'obra, considerada tragèdia, però també drama, exposa la vida de Bernarda Alba, una dona que ha enviudat amb cinc filles (Angustias, Magdalena, Amelia, Martirio i Adela). Després de la mort del seu marit, la mare obligarà a què les seves filles estiguin de dol durant vuit anys.

Bernarda Alba, les seves filles i la criada Poncia guardant el dol // Font: Espaciolibros.com

PEL·LÍCULES I SÈRIES

“Ghost, la sombra de l’amor” (1990)

L’any 1990 arribava a la gran pantalla una de les pel·lícules romàntiques, però alhora dramàtiques que passarien a la història. Els dos protagonistes són una parella de joves que es trasllada a viure a Nova York. Una nit, uns encaputxats els ataquen i posen fi a la vida de Sam. A partir d’aquest moment el noi aconsegueix convertir-se en fantasma i comunicar-se amb la Molly, la seva parella, gràcies a l’ajuda d’una falsa mèdium.

Molly fent un petó al ‘fantasma’ de Sam // Font: 20minutos.com

“La Família Addams” (1991)

Els orígens d’aquest film provenen de l’any 1938, quan un autor desconegut va realitzar una tira còmica en un diari americà que relatava la història relacionada amb uns personatges molt peculiars: la família Addams. Per tant, va tenir tant d’èxit que la trama va esdevenir una pel·lícula que barreja l’humor, la diversió i el terror en una família gòtica. Tot es complicarà quan un advocat els amenaci en arruïnar la família i expulsar-los de la seva magnífica, però també terrorífica mansió on habiten.

El seu creador, Charles Addams, té força semblança amb els personatges: li agradaven els cementiris, tant que es va casar allà i va obligar als comensals a vestir de negre; tenia un taüt a casa i fins i tot es rumoreja que li agradava tenir objectes tan macabres com una guillotina. És per això que el film, que combina diversos gèneres, és el resultat de la burla a un fenomen que la societat tem: la mort.

La Família Addams // Font: Movistar Plus

“Wide Awake (Los primeros amigos)” (1998)

El protagonista d'aquesta pel·lícula, dirigida per M. Night Shyamalan, intentarà recórrer a l'ajuda de Déu per descobrir si el seu avi, que recentment havia perdut la vida, es trobava bé. Tot i que la seva família i també la seva professora intentaran dissuadir-lo, explicant-li que el seu avi es troba feliç en el cel, no serà suficient per a un

nen de deu anys que només vol saber què passa després del final de la vida.

Mar Adentro (2004)

Un ésser humà que pateix una malaltia tan greu que no es pot valdre per si mateix hauria de poder triar si vol posar fi a la seva vida? L'eutanàsia o el dret a morir dignament és un fenomen que fa dècades que està en el pensament de molts malalts terminals o fins i tot famílies que saben que el seu familiar, amic o conegut no es curarà mai més i haurà de seguir la resta de la seva vida connectat a unes màquines en un llit d'hospital. Precisament, hi ha un home que ha passat a la història per defensar durant 28 anys el seu propi dret a morir dignament: Ramón Sampedro. L'any 1993 Laura Palmés va realitzar un reportatge, *Eutanasia: morir para vivir*, on relatava l'accident que va deixar tetraplègic al mariner de La Coruña. Tot i els esforços de la seva família, metges i d'altres especialistes perquè pogués morir dignament, no va ser fins al cap de tres dècades que va aconseguir posar punt final a la seva vida, quan una companya seva el va ajudar i va morir enverinat de cianur potàssic. L'any 2004, el director Alejandro Amenábar traslladava a la pantalla gran la història de Sampedro i on l'actor Javier Bardem assumia el paper del mariner. El seu cas, un dels més mediàtics de la història, va servir de precedent perquè s'iniciés un debat que encara avui dia no ha acabat.

Las flores del cerezo (2008)

Aquest film tracta sobre l'últim viatge que realitzen junts la Trudi i en Rudi, ja que aquest està malalt de càncer. L'única que ho sap és la seva dona, i diu que guardarà el secret a canvi de fer un viatge al Japó per veure sortir el sol als peus del Monte Fuji. A més allà viu un dels seus fills i poden anar a veure'l, però quan arriben veuen que està massa ocupat. El mateix passa quan visiten l'altre fill, que viu a Berlín, per tant decideixen marxar a un hotel a passar un dies prop del mar Bàltic els dos sols. Allà serà on finalment mor en Rudi. És precisament la mort propera d'un ésser estimat el que fa que la parella doni el pas i marxi de viatge per tal de gaudir el temps que li

queda de vida al Rudi. Per tant, la mort és el motor que els impulsa a realitzar el viatge i viure la vida.

Coco (2017)

És una pel·lícula de Disney inspirada en el Dia de Morts que se celebra a Mèxic. Pel dia de morts, els mexicans preparen un altar amb fotografies dels seus avantpassats i ofrenes perquè creuen que continuaran existint allà on siguin si algú els recorda. Pel dia de morts, les famílies es reuneixen, van als cementiris, fan ofrenes als seus avantpassats i fan un homenatge als qui ja no hi són. La celebració es viu amb il·lusió i amor perquè es veu com un dia on poden recordar i, d'alguna manera, retrobar-se amb aquestes persones.

El personatge de Miguel a la "Terra dels morts" amb els seus avantpassats // Font: Movistar

Black Mirror 2x01 "Be right back"

La segona temporada de la sèrie americana començava amb un capítol que deixava glaçats als espectadors. Què passaria si la teva futura parella morís de cop i volta i poguessis enviar-li missatges a través de les xarxes socials i ell et respongués? El capítol té com a tret de sortida la mort, la pèrdua d'un ésser molt proper a nosaltres, com li succeeix a Martha, la protagonista que perd la seva parella, Ash.

Martha està destrossada perquè estava embarassada de la seva primera filla. Per tant,

la soledat envaeix el seu món en un moment molt complicat, però també feliç de la seva vida. La protagonista decideix seguir en consell d'una amiga i utilitzar una macabra aplicació que permet seguir parlant amb la seva parella que ja és morta.

Aquesta app es dedicarà a recopilar tota la informació i continguts que trobi a les xarxes socials per saber quins eren els gustos i aficions de l'Ash. D'aquesta manera la Martha podrà enviar-li missatges, com si ell encara fos viu i explicar-li el procés de l'embaràs. Tot i això, el més sorprenent arribarà després, quan la protagonista decideix escollir l'opció de rebre una rèplica del seu difunt marit.

Los Simpsons 2×11: “un pez, dos peces, pez globo, pez azul”

En aquest capítol, Homer menja un peix que és molt verinós, i el metge li diu que morirà en 24 hores. En Homer fa una llista de coses que vol fer abans de morir i, tal com li va dir el metge, viu les cinc etapes de dol de Kübler-Ross: negació, ira, negociació, depressió i acceptació¹³. És un exemple de com es pot actuar davant la mort, però a conseqüència d'una malaltia i de saber que et queda poc temps de vida. Un cop més, veiem la mort retratada de la mà d'una malaltia, però no la mort natural com un pas més de la vida.

REPORTATGES O DOCUMENTALS

Tabú de Jon Sistiaga: “**Y al final, la muerte**” a #0, canal de televisió de Movistar (emissió: 29 de setembre de 2018)

Es tracta d'una sèrie documental protagonitzada per persones reals, no actors, entrevistades pel periodista Jon Sistiaga i relacionades, d'alguna o altra manera, amb la mort. Des de persones que han viscut la mort de molt a prop, a generacions que s'hi estan apropant i d'altres protagonistes que expliquen de primera mà com han viscut la mort d'un familiar proper com és un fill. Sistiaga, a través d'aquests breus

¹³ Elisabeth Kübler-Ross va ser una psiquiatra i escriptora reconeguda com una de les majors expertes mundials en la mort. En la seva obra “Sobre la muerte y los moribundos” (1969) exposa el seu reconegut model de Kübler-Ross, on s'expliquen les cinc etapes del procés de dol: negació («això no em pot estar passant a mi»), ira («per què a mi»), negociació («faré qualsevol cosa»), depressió («per a què fer res, si moriré?»), i acceptació («això passarà, no pug lluitar contra la realitat i m'hauria de preparar»),

documentals, intentar apropar l'espectador al concepte del final de la vida sense eufemismes, relatant els successos tal com han sorgit. La clau d'aquests capítols és que al final l'espectador tingui una visió de la mort diferent de la que tenia quan ha començat el documental.

“Estem preparats per la mort?”, a Ara i Aquí, un programa de RTVE (emissió: 27 d'octubre de 2018)

En aquest programa hi ha diversos testimonis: una dona que va “morir” cerebralment i va estar dues setmanes en un coma. Ens explica què va sentir mentre es trobava en aquesta situació tan a prop de la mort. De la seva experiència va escriure el llibre “La força de l'ànima”.

Una altra testimoni és una dona mexicana que resideix a Espanya i comenta que al seu país el “Dia de morts” és un dia per burlar-se de la vida i de la mort, i se celebra amb alegria i com un homenatge, una oportunitat per reunir-se amb els avantpassats.

També apareixen diversos periodistes, escriptors o psicòlegs. Entre ells els creadors del llibre “Fins aquí hem arribat”¹⁴. Algunes qüestions que es plantegen durant aquest programa són:

- Tenim por a la mort o al dolor que patim quan algú mor?
- Superar la mort vol dir oblidar la persona?
- Recordar és la manera que té la persona per sobreviure?
- La vida eterna és una excusa per consolar-se?
- Estem preparats per la mort?

¹⁴ Carbó, A. i Cubillos, J. (2008). *Fins aquí hem arribat*. Barcelona: Morera Edicions. És una obra que ens descobreix les llegendes, les creences, els oficis, els costums, les parèmies, els rituals..., com la mort forma part inexorable de la cultura pròpia des de l'inici dels éssers humans. Un tema del què se'n parla poc, tot i que hi ha molt a explicar. Els seus autors, Amadeu Carbó i Jordi Cubillos, grans experts de la cultura d'arrel tradicional, ens faran veure l'empremta profunda que la mort i tot allò que l'envolta ha deixat en la nostra societat en tots els àmbits: costums, expressions populars, patrimoni artístic i cultural, etc.

Aquestes són algunes de les preguntes bàsiques del programa que, a partir dels testimonis i els ponents, formen un debat sobre la mort i la visió que tenim en aquest país.

“Gestionar el final de la vida”, al Món, un programa de TV3 (emissió: 30 d’octubre de 2018)

El programa “El Món”, emès a TV3 va projectar un documental on s’abordava la mort en diversos països del món. Des dels EUA, passant per la Xina, Rússia, Bèlgica i el Regne Unit, els diferents corresponents desplaçats en els territoris expliquen, a través de diferents testimonis, com esperen el final de la vida.

Xesco Reverter, corresponent als Estats Units, explica com n’és de difícil sobreviure en aquest territori. Els americans tenen l’assistència privada més cara del món i no tenen una atenció sanitària pública per poder enfrontar-se a les malalties terminals que afecten els ciutadans. En el documental s’entrevista a una mare d’una família que, literalment, preferia morir-se que tractar-se del càncer que patia. La decisió tan radical es deu al fet que per poder pagar el tractament havia de vendre la seva casa o deixar sense estalvis a la família. Per tant, creia que el millor era morir, a deixar sense provisions a la seva filla i al seu marit.

Per contraposició, Francesc Canals il·lustra com aborden els xinesos el final de la vida. L’estructura familiar segueix una tradició molt antiga on la cultura xinesa té un gran respecte als avis. En una entrevista a tres generacions d’una família, el fill i el pare d’una família tenen clar que hauran de cuidar, fins l’últim moment, a l’avi. Els xinesos no tenen present portar als seus familiars en una residència, ja que creuen que els hi deuen el favor de cuidar-los com els avis ho van fer amb els fills i néts quan eren més petits. Tot i això, hi ha casos en què les famílies no poden fer-se càrrec de les generacions més grans i han de portar-los en una residència.

El documental també explica casos concrets de Rússia, on el retard de l’edat de jubilació aprovat per govern de Vladimir Putin dona lloc a què moltes persones morin abans de jubilar-se. Els homes, que tenen una esperança de vida més baixa que les dones, denuncien que aquesta mesura no serà factible.

La mort com a tema tabú també afecta el Regne Unit, on cada cop hi ha més persones que viuen i moren soles. En aquest territori s'ha creat el projecte "Ministeri de la Soledat"¹⁵, per respondre casos concrets de persones que sobreviuen i moren sense cap familiar ni companyia al seu voltant.

L'últim país analitzat és Bèlgica, un territori que destaca per ser a la llista dels pocs on és legal l'eutanàsia. Fa setze anys que es va dur a terme una llei que regulava aquesta pràctica, que molts països la consideren un acte cruel, que atempta contra la vida de les persones.

"La mort a Occident", a L'Ofici de Viure, un programa de Catalunya Ràdio (emissió: 5 de novembre de 2018)

El programa de Catalunya Ràdio, L'Ofici de Viure, va realitzar un reportatge radiofònic sobre la mort a Occident. El projecte intenta explicar quina visió tenim, així com els rituals de transició que tenen els occidentals a enfrontar-se a la mort. Diverses personalitats com cardiòlegs o també acompanyants en el procés de la mort, explicaran que els ciutadans d'Occident veuen molt llunyà l'acceptació de la mort, ja que només comencen a pensar en ella quan han d'enfrontar-se a una malaltia mortal.

Tot i això, morir és tan natural com néixer, però tal com explica el cardiòleg Pim Van Lommel "molta gent creu que morir és el final de la nostra consciència"¹⁶. També és cert que, sovint, moltes persones prefereixen tenir els familiars o coneguts en una llitera d'hospital, sobrevivint amb un respirador. La mort, en aquests casos, segurament seria el millor camí per no fer patir al pacient, però tant metges com especialistes o l'entorn que rodeja al malalt s'aferra a la vida per allargar, sigui com sigui, el moment de la mort.

Josep Maria Ferigla explicava que la mort despertava un gran interès en el món

¹⁵ Al Regne Unit, la soledat s'ha considerat tan greu que fins i tot s'ha tornat un assumpte d'Estat. La primera ministra britànica, Theresa May, va anunciar a principis del 2018 que crearia un Ministeri de Soledat per actuar front aquesta problemàtica que afecta més de 9 milions de persones al país.

¹⁶ Pim Van Lommel és un cardiòleg i científic holandès. Des del 2003, treballa en l'àrea d'investigació d'experiències properes a la mort. De fet, destaca un estudi que va publicar a la revista mèdica The Lancet i el seu llibre "Conciencia más allá de la vida: la ciencia de la experiencia cercana a la muerte".

occidental. No obstant això, han importat creences de fora com el “xenisme” o branques del budisme per fer front al pànic que pot produir en l'ésser humà haver d'enfrontar-se al final de la vida.

En el reportatge s'explica que la mort és una de les pitjors pors universals i per afrontar el trànsit final la humanitat, des de la seva creació, ha posat a la seva disposició l'imaginari. En aquest sentit les religions han creat els seus rituals i la seva pròpia percepció de la mort, per poder afrontar un tabú que encara avui moltes persones no volen acceptar.

“El cielo puede esperar”, un programa de Movistar Plus (emissió: 20 de maig de 2019)

Algun cop has pensat com seria assistir al teu propi funeral per veure qui hi ha i escoltar què diuen de tu els teus éssers estimats? "El cielo puede esperar" és un programa de Movistar #0 que, durant sis capítols, convida a diferents famosos com per exemple en cantant Leiva o el periodista Xavier Sardà per recrear aquesta experiència. Tot i això, cal destacar que està enfocat més a l'humor, en línia amb els programes de Movistar Plus; el lema del programa és "Un viaje con final, un viaje con risas". Els convidats, mentre vetllen el difunt, comparteixen anècdotes i records de la persona per donar a conèixer aspectes sobre el protagonista i que eren desconeguts fins ara. És interessant perquè aborda des d'aquesta perspectiva còmica un fet seriós i del qual no se'n parla massa aquí: la mort.

Imatge del programa “El cielo puede esperar” // Font: Movistar Plus

3.2. El producte

A. Què representa aquest reportatge?

La idea principal d'aquest reportatge és posar en contraposició dues visions sobre un mateix fet: la mort des d'un aspecte que no és negatiu, tal i com es percep als països de Llatinoamèrica i, en contraposició, la que és té als països d'Europa Occidental.

Aquesta seria una manera de trencar tòpics i deixar de banda la part "macabra" que, d'altra banda, tenim integrada als països més occidentals només pel fet de pertànyer a una altra cultura o forma de vida.

Un dels valors que volem transmetre mitjançant aquest reportatge és desmitificar el concepte de la mort. Sovint, els reportatges que es realitzen sobre el final de la vida tenen tendència a exposar la seva visió més negativa i fosca, fet que provoca encara més distància al lector o receptor que està consumint aquest producte.

D'altra banda, després d'haver analitzat què hi ha en el mercat, els reportatges audiovisuals que s'emeten ja sigui en televisió o en qualsevol format tracten principalment la mort des dels suïcidis, eutanàsia, malalties cròniques, però no hi ha reportatges que tractin la mort des d'una altra perspectiva, és a dir, com l'afronten diversos països del món segons la seva cultura. Per tant, seria interessant que sorgissin projectes des d'aquest enfocament perquè la societat veiés que la mort es pot tractar des d'altres perspectives i no necessàriament les anomenades anteriorment. Si sorgís aquest punt de vista o s'emetessin aquest tipus de projectes audiovisuals des dels instituts, universitats o fins i tot a la televisió pública, podrien ajudar a què les persones tinguessin una percepció ben diferent sobre la mort.

Seria interessant que l'audiència d'edat més jove consumís el nostre producte, ja que com més aviat coneguin aquest fenomen com un aspecte proper i no llunyà i fosc, el podrien entendre i acceptar com un fet que forma part de la nostra vida. Una de les millors maneres d'explicar-ho és a través de les diferents cultures que sí veuen aquest fenomen com un motiu de celebració i no de por.

B. Objectius a assolir: originalitat

Després de fer una cerca sobre què hi havia de la mort, ens hem adonat que hi ha molta informació escrita a Internet, però no hi ha tant material audiovisual sobre la cultura de la mort. També hem vist que, en aquestes peces audiovisuals, es tracta la mort des de diferents vessants: el “negoci” que suposa (funeràries), la visió d’una persona que té una malaltia terminal, etc.

D’altra banda, la resta de reportatges o escrits que hem trobat realitzen un enfocament diferent del que nosaltres volem donar, és a dir, tracten la mort des d’aspectes que s’han esmentat anteriorment com la malaltia, l’eutanàsia o la soledat. L’enfocament que solen donar aquest tipus de reportatges tenen una connotació negativa.

En canvi, la nostra originalitat recau en què posa en contraposició dues visions de la mort totalment oposades (la d’Occident i la de països llatins com Mèxic) i parla estrictament de la cultura de la mort: com es veu la mort en aquests llocs? S’accepta? Es té por? Per què?

El nostre projecte pretén explicar el concepte de la mort des d’una altra perspectiva que, com hem pogut percebre, és poc coneguda. El final de la vida concebut com el final d’una etapa que arriba en qualsevol cicle que acaba i que no s’ha de concebre com un aspecte fosc, tenebrós i dolent.

A més, creiem que l’audiovisual té més força perquè la informació va fomentada amb vídeos, imatges i sons que aporten informació addicional al que s’explica i per tant el receptor té una visió més global del tema.

C. Target o públic objectiu

El nostre *target* al qual va dirigit el reportatge creiem que seria adult, aproximadament a partir dels 30 anys. Tot i això, també seria interessant que el públic juvenil, a partir de 17-18 anys, veiés el reportatge per acceptar i també afrontar aquest tabú. És clar que es pot acceptar la mort amb trenta anys, però si de jove l'espectador té una visió de la mort enfocada en l'acceptació, ja no serà tan difícil ensenyar-li a la següent generació que el final de la vida no s'ha de concebre com un aspecte negatiu.

La idea és que els occidentals, sobretot europeus, venim amb una visió de negació de la mort, i pensem que en aquesta edat és quan una persona comença a establitzar-se i per tant és més conscient de tot el que afecta la seva vida, incloent la mort. Però això no vol dir que el reportatge no pot anar dirigit als més joves. Creiem que si des de l'educació es parlés de la mort com un fet natural, cada cop seríem més a prop de la visió mexicana d'acceptació.

Considerem important destacar el fet que la població a Espanya i també a Europa Occidental, cada cop és menys creient. Abans les persones es consolaven pensant que després de la mort tindrien la vida eterna i passarien a un lloc millor, considerant aquesta vida com un pas previ al paradís, a la glòria. Ara, la gent cada cop creu menys en aquest paradís, pensa que aquesta és la vida i que res és etern, per això no volen morir: no saben què hi ha després. Per tant, han fet un pas enrere davant l'acceptació de la mort: abans l'acceptaven o, si menys no, creien que després d'aquesta arribarien a un lloc millor. La religió ara ha perdut força i, per tant, la mort crea por i incertesa.

D. Franja horària i competència

Creiem que en ser un tema considerat tabú a Europa Occidental i, per tal de desmitificar la mort, seria convenient que el reportatge s'emetés en un canal públic, ja sigui en l'àmbit autonòmic (TV3) o estatal (TVE). Pel que fa a la ubicació del programa dins la graella, creiem que el més interessant és emetre el reportatge un diumenge.¹⁷

Per una banda, seria interessant situar-lo en el moment de màxim audiència a la nit, ja que si s'analitza la graella del diumenge, podria competir amb programes com "30 minuts", de TV3, "Salvados", de La Sexta, o "Chester", a Cuatro. Els programes esmentats solen tractar temes d'interès general i també d'actualitat. Alguns en format documental o reportatge i d'altres en format entrevistes curtes.

La segona possibilitat seria emetre el reportatge els dies 31 d'octubre o 1 de novembre, que és el dia de Halloween i, l'endemà, és Tots Sants. Tot i això, creiem que la primera possibilitat és més factible, ja que l'objectiu del reportatge és desmitificar la por que hi ha sobre la mort. Per tant, si ho emetem un dia qualsevol, ens allunyem dels tòpics.

Canal de televisió	Programa	Format	Temàtica
TVE	Maestros de la Costura	Reality show	Costura i disseny de moda
LA 2	Imprescindibles	Documental	Vida de Fernando Savater
TV3	30 minuts	Reportatge	La realitat dels refugiats i d'un sistema d'acollida que, avui dia, es veu col·lapsat

¹⁷ Vegeu l'apartat "Dia i hora d'emissió", pàgina 44

TELECINCO	Gran Hermano: El debate	Reality show	Debat sobre el programa d'entreteniment "Gran Hermano"
LA SEXTA	Salvados	Programa d'actualitat (entrevista/ reportatge/ documental)	El presentador i periodista, Jordi Évole, entrevista a Nicolás Maduro, president de Veneçuela
CUATRO	Chester	Entrevistes	Risto Mejide entrevista al músic britànic James Rhodes que va patir abusos sexuals durant la seva infància. També, entrevista a Ramon González, supervivent dels atemptats de París. Mejide tracta el tema de la vida i la mort, a través del terror

Una persona de l'Europa Occidental, després de veure el reportatge, ha de ser capaç de canviar la seva visió sobre la mort i deixar de veure-la com un aspecte negatiu i del qual, si no se'n parla, es pensa que no arribarà o farà menys mal, i adoptar la visió de l'acceptació: la mort és una etapa més del cicle, si hi ha mort és perquè hi ha vida i, per tant, no s'ha de patir quan algú ens deixa sinó recordar la persona i tot el que ha viscut. Si més no, aquest reportatge servirà per reflexionar i desmitificar un tabú implantat a la nostra societat. No parlar les coses no vol dir que no succeeixen.

E. Dia i hora d'emissió

A Espanya, segons la notícia “Por qué la tele en España se apaga más tarde que en otros países” (El País, 2016), el *prime time* és més tard que a la resta de països d'Europa. Aquí, l'horari de màxima audiència televisiva se situa entre les 21:00 i les 00:00 hores i, de vegades, pot allargar-se fins les 00:30 hores. Aquest fet es deu al fus horari i també a què la jornada laboral dels espanyols, respecte als europeus, comença i acaba més tard. A la resta d'Europa, el *prime time* comença a les 20:00 i acaba, com a màxim, a les 23:00 hores.

Un article al portal PrNoticias planteja que hi ha una tendència de les cadenes de televisió a apostar per emetre cinema el diumenge a la nit en lloc de programes d'entreteniment com per exemple *Masterchef*. S'assenyala que el diumenge s'està convertint en el dia de la setmana més inestable per emetre programes d'entreteniment que aconseguixin captar audiència. D'altra banda, destaca que programes com *El Objetivo* i *Salvados*, de La Sexta, són dos formats que han aconseguit mantenir l'audiència un diumenge a la nit i, per tant, compten amb un espectador fidel.

Per tant, veiem que el diumenge no és un dia indicat per emetre continguts d'entreteniment (pel fet que aquests acaben a altes hores de la nit), però sí que ho és per emetre programes més informatius o que conviden a la reflexió de l'espectador, com per exemple *Salvados*. També, cal destacar que la durada d'aquest programa és menor a la de programes d'entreteniment que poden durar fins a les dues de la matinada. Per tant, és més probable que la gent es quedi fins al final, perquè aquest tipus de programes, de caràcter més informatiu, no solen acabar tan tard.

Segons l'últim Estudi General de Mitjans (EGM), un 51,0% de població espanyola veu la televisió un dissabte de 22 a 22.30 hores, mentre que el percentatge que ho fa un diumenge a la mateixa hora augmenta fins a un 52,3%. El mateix succeeix de 22.30 a

23 hores dels mateixos dies, on la població que consumeix la televisió en aquella franja horària un diumenge se situa 1,3 punts per sobre, assolint el 50,3%.¹⁸

És per això que la intenció seria emetre el projecte un diumenge a la nit, al voltant de les 22 hores i no acabaria més tard de les 23.30 hores.

GRAELLA DE PROGRAMACIÓ (DIUMENGE 7 D'ABRIL DE 2019)

Cadenes	Programa	Tipologia	Índex d'audiència	Durada
TVE (LA 1)	Interstellar	Pel·lícula	12,4% —> 1.985.000	2h 49 min
TV3	30 MINUTS	Documental/ Reportatge	sense dades	38 minuts
CUATRO	Bake Off (programa de cuina)	Reality Show	4,7% —> 875.000	1h 38 min
TELECINCO	Gran Hermano: El Debate	Reality Show	16,9% —> 2.191.000	3h 14 min
ANTENA 3	Más allá del amor	Pel·lícula	10,8% —> 1.798.000	1h 45 min
LA SEXTA	Salvados	Reportatge	10,3% —> 1.939.000	1h

Pel que fa a la duració del projecte, cal destacar que és un format que es troba a mig camí entre el documental, que sol tenir una durada d'entre 30 i 60 minuts si parlem de la tipologia de documental televisiu, i el reportatge, que se situa entre els 15 i 30 minuts

¹⁸ Segons publica l'últim estudi de l'Associació per a la Investigació de Mitjans de Comunicació (AIMC)

de durada.

En aquest últim cas, hi ha formats que respecten aquest horari, però trobem d'altres com el programa *Informe Semanal* de TVE, que realitza reportatges d'entre 7 i 10 minuts. Aquest, en alguna excepció, supera el temps establert, com és el cas del que van realitzar el 22 de desembre de 2018 i que es titula "La Constitución a debate", que va durar 22 minuts. Tot i això, la tendència és realitzar productes audiovisuals que no superin els 10 minuts i que tractin temes d'actualitat des de diversos punts de vista i amb la intervenció d'experts.

En contraposició, els documentals solen tenir una durada més elevada, ja que no només pretén informar sobre un tema d'actualitat, sinó que també té una funció cognitiva, en aquest cas la d'educar, i no cal que sigui sobre un tema de rigorosa actualitat.

En el cas del nostre projecte, la durada serà aproximadament de 20- 30 minuts, per situar-nos enmig de les dues tipologies. Tot i això, tal com deia Paul Colligan, "un contenido debe ser tan largo como necesite serlo... ni un minuto más, ni un minuto menos".

F. Anàlisi DAFO

DEBILITATS	AMENACES
<ol style="list-style-type: none"> 1. Experiència prèvia 2. Poca informació propera sobre la cultura de la mort a altres països (Llatinoamèrica) 3. Falta de coneixement en la creació de projectes audiovisuals 	<ol style="list-style-type: none"> 1. El fet de ser tabú fa que la societat vegi normal no parlar-ne 2. La gran quantitat de materials audiovisuals que tracten la mort, però des d'un únic punt de vista (suïcidi, malalties, accidents, negoci funerari...) 3. Poques ajudes o subvencions per part de les administracions públiques pel que fa a la creació de reportatges
FORTALESES	OPORTUNITATS
<ol style="list-style-type: none"> 1. L'existència de cultures que accepten i "normalitzen" la mort, així com d'altres que ho celebren 2. Col·lectius que realitzen rituals des de fa milers d'anys i avui segueixen vigents 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Donar a conèixer un tema que a l'Europa Occidental es considera tabú 2. Desmitificar la mort com un aspecte negatiu, fosc, llunyà i antinatural 3. La gran quantitat de materials audiovisuals que tracten la mort, però des d'un únic punt de vista (suïcidi, malalties, accidents, negoci funerari...) ens permet realitzar un producte més original 4. Formació i aprenentatge sobre àmbits els quals no estem familiaritzades, com pot ser el rodatge, l'edició, etc.

4. PRODUCCIÓ

4.1. Equipaments i personal

Pel que fa als equipaments, serà necessari utilitzar dues càmeres de vídeo, així podrem obtenir plans diferents quan realitzem les entrevistes o gravem en algun espai concret. També, necessitarem el suport d'un trípod i una targeta de memòria que tingui suficient espai per emmagatzemar tots els continguts audiovisuals que enregistrarem. Per tant, hem escollit dues targetes de memòria que s'adaptin a la càmera que comprem i amb una capacitat de 64 GB.

AmazonBasics - Trípod ligero completo (bolsa, cabezal panorámico de 3 posiciones, zapata rápida), color negro

En stock

Envío GRATIS disponible

Es un regalo [Más información](#)

[Eliminar](#) | [Guardar para más tarde](#)

ACTITOP Videocámara 4K, 48 MP Full HD 1080p WiFi IR visión Nocturna 16X Zoom Digital videocámara con micrófono Externo, Lente Gran Angular, luz de vídeo LED y Bolsa de cámara

En stock

Envío GRATIS disponible

Es un regalo [Más información](#)

[Eliminar](#) | [Guardar para más tarde](#)

Trípode i càmera seleccionada // Font: Amazon

D'altra banda, pel que fa a les entrevistes als experts o altres protagonistes destacats serà interessant obtenir dos micròfons de corbata perquè el so que s'enregistri sigui de qualitat. Tot i que cal destacar que la càmera també té incorporat un micròfon extern. També, serà necessari adquirir una gravadora de veu que utilitzarem per realitzar les entrevistes.

Pasa el ratón por encima de la imagen para ampliarla

Micrófono de Solapa, omnidireccional lavalier Micrófono de condensador de 5.6pies Audio Cables para Grabación Entrevista / Videoconferencia / Podcast / Dicción de voz / Phone

de Gyvazla

241 opiniones de clientes | 69 preguntas respondidas

Amazon's Choice

de "microfono solapa inalambrico"

Precio: **EUR 13,99** Envío **GRATIS** en pedidos superiores a 29€. [Ver detalles](#)
Precio final del producto

Nuevos: 1 desde **EUR 13,99** De 2ª mano: 1 desde **EUR 13,71**

- **CANCELACIÓN DE RUIDO:** aitesco Lavalier Los micrófonos graban un sonido limpio y claro para resultados profesionales; Use para Youtube Podcasting, GarageBand, o incluso para grabar su propio rap!
- **3.5 MM TRRS COMPATIBLE JACK:** Simplemente enchufe el micrófono en su teléfono inteligente Apple MacBook, iPad, iPod, iPhone, Android o Windows y clip en su camisa. Ahora puede reproducir instantáneamente su voz, sin necesidad de enchufes o baterías adicionales.

Micròfon de corbata seleccionat // Font: Amazon

Grabadora de Voz, BENJIE Grabadora de Sonido Digital Portátil, 8GB HD Pantalla Colorida Grabador de Audio con Reproductor de MP3 Micrófono Incorporado Externo, Reducción de Ruido, Baterías Recargables

de BENJIE

33 opiniones de clientes | 17 preguntas respondidas

Precio: **EUR 26,99** Envío **GRATIS** en pedidos superiores a 29€. [Ver detalles](#)
Precio final del producto

Nuevos: 1 desde **EUR 26,99**

- 🎵 **【Screen Pantalla Colorida & Multifunción】** : con una nueva pantalla colorida, esta grabadora de voz digital de aleación de zinc no solo sirve para grabar, sino que también funciona bien como reproductor de MP3, disco U, visor de fotos y lector de libros electrónicos. Realmente práctico para el uso diario.
- 🎵 **【Quality Calidad de Grabación Superior】** Grabación clara con resolución de voz a 1536

Gravadora de veu seleccionada // Font: Amazon

També seria interessant utilitzar el programa d'edició de vídeo *Adobe Premiere Pro*, que tindria una prova gratuïta de 7 dies, que podríem aprofitar, i a partir d'això hauríem de pagar 24,19 € al mes, ja que en aquest moment hi ha un descompte del 40%.

Descubre la experiencia de Creative Cloud
La inspiración que captures, los activos que crees y las imágenes que necesites, siempre al alcance de tu mano.
[Más información sobre Creative Cloud →](#)

Individuos Empresa Estudiantes y profesores Colegios y universidades

Plan	Precio	Características Principales
Fotografía	12 ⁰⁹ € /mes	Plan fotográfico (20 GB), Incluye: Lightroom, Lightroom Classic, Photoshop, 20 GB de almacenamiento en la nube.
Aplicación única	24 ¹⁹ € /mes	Adobe Premiere Pro, Edición profesional de vídeo y películas, Incluye: Premiere Rush, 100 GB de almacenamiento en la nube, Adobe Fonts, Adobe Portfolio y Adobe Spark con funciones prémium.
Todas las aplicaciones	60 ⁴⁹ € /mes	La colección completa con las más de 20 aplicaciones creativas móviles y de escritorio, incluidas Photoshop, Illustrator y Adobe XD. Incluye: 100 GB de almacenamiento en la nube, Adobe Portfolio, Adobe Fonts y Adobe Spark con funciones prémium. Hasta 10 TB de almacenamiento en la nube (llama para obtener más información).
Todas las aplicaciones + Adobe Stock	96 ⁷⁸ € /mes	La colección completa con las más de 20 aplicaciones creativas para ordenadores de sobremesa y dispositivos móviles, incluidas Photoshop, Illustrator y Adobe XD. Consigue 10 imágenes de Adobe Stock gratis. Tu primer mes de Adobe Stock es gratuito con el plan de 10 imágenes al mes. Cancela Adobe Stock sin riesgo durante el primer mes.

Ofertes i/o tarifes per utilitzar el programa Adobe Premiere Pro // Font: Adobe Premiere Pro

En el cas que necessitem altres programes per editar algun vídeo, utilitzaríem el programa d'edició *iMovie* que ja està incorporat en un ordinador MacBook Pro.

Pel que fa al personal, necessitarem dos operadors de càmera, ja que creiem que un seria insuficient sobretot pel que fa a les entrevistes als experts, on seria interessant gravar des de diversos angles per obtenir punts de vista, reaccions i també diferents enfocaments. La idea seria gravar les entrevistes, localitzacions i altres plans necessaris per al reportatge durant una setmana. Per tant, comptaríem amb els dos operadors de càmera durant aquest període.

A més, a l'equip se li ha de sumar un tècnic d'edició i muntatge de vídeo que serà essencial per a la postproducció, és a dir, per realitzar el muntatge, veu en off, música i altres efectes visuals que s'hagin d'incorporar. També és l'etapa en què, si és necessari, es millorarà la visibilitat de materials i, si s'escau, la manipulació dels sons.

D'altra banda, creiem que és essencial comptar amb un documentalista, ja que el reportatge fa referència a altres produccions audiovisuals i també a tradicions que provenen de països molt llunyans, que tenen costums força antics.

Pel que fa a la redacció i elaboració dels continguts, hem considerat que serem nosaltres les que portarem a terme aquesta feina, aprofitant la cerca exhaustiva que hem realitzat sobre la cultura de la mort a Occident i a Llatinoamèrica. Creiem que la nostra implicació en la producció d'aquesta peça ha d'anar més enllà de ser les creadores d'aquesta idea, i per tant volem ser nosaltres qui elaborem les tasques de redacció del reportatge. De fet, un dels següents punts serà el redactat de la veu en off del reportatge.¹⁹

Cal destacar que, tot i que el projecte ha sortit de nosaltres, creiem convenient que a cada persona se li pagui el que li correspongui per realitzar les seves tasques, en funció dels salaris establerts en el Boletín Oficial del Estado (BOE).

¹⁹ Vegeu el punt 4.8, pàgina 70

4.2. A qui entrevistar

ASSOCIACIÓ CULTURAL MEXICANO BARCELONA

Logotip de l'Associació MEXCAT // Font: Mexcat.

MEXCAT és una organització sense ànim de lucre que neix el 2008 i s'instal·la a Barcelona l'any 2010 per tal de promoure la cultura mexicana a Catalunya a través de diverses activitats regulars. Des de ja fa 10 anys, a Barcelona se celebra el Dia de Morts gràcies a aquesta associació, que organitza les desfilades tradicionals de la famosa Catrina i es construeix un altar amb fotografies i espelmes per celebrar aquest dia, entre altres activitats i tallers.

Precisament, el novembre passat l'entitat va organitzar un gran esdeveniment a Barcelona, coincidint amb el Dia dels Morts. César Cárdenas, president de l'organització, va explicar en declaracions al mitjà de comunicació *Betevé*, que la festivitat havia estat un gran èxit i, en part, era gràcies a les produccions com *Coco* que donaven a conèixer aquesta tradició que se celebra en els països llatinoamericans. És per això que l'organització està especialment il·lusionada de poder comptar amb un espai a Barcelona i traslladar els seus costums a la capital catalana. En aquest cas, entrevistariem als vocals de l'associació, Mariana Domínguez i Cristian Cortés.

LUJÁN COMAS

Dra. Luján Comas // Font: Merrylife.

Luján Comas és llicenciada en Medicina i Cirurgia, i especialitzada en Anestesiologia i Reanimació. Va treballar a l'hospital Vall d'Hebron durant 32 anys. És cofundadora de l'Associació Merry Human Life Society (Merrylife)²⁰, on passa consulta i, des de fa 16 anys, participa en els cursos “La consciència a la vida” i “La mort, la gran aventura”.

Té un llibre anomenat “¿Existe la muerte?: ciencia, vida y trascendencia”²¹. El va escriure l'any 2014 juntament amb Anji Carmelo i en ell qüestionen el concepte científic de la mort, a més de reflexionar sobre la transcendència. En el seu llibre es posa de manifest que si canviem la visió que tenim sobre la mort, canviarem la nostra forma de viure.

Quan va morir el seu marit, Luján Comas explica que va sentir la necessitat de buscar respostes sobre la mort i ajudar-lo a fer el trànsit. Per tant, Luján Comas és un perfil interessant a tractar perquè en un moment tan crític com la mort del seu marit, a diferència de com actuaria qualsevol altra persona occidental normalment, va decidir afrontar-la i fer un pas més enllà: després d'aquesta experiència va decidir que podia ajudar a altres persones i desmitificar la mort.

²⁰ Segons la pàgina oficial, Merry Human Life Society és una associació sense ànim de lucre a Barcelona, “creada con el propósito de aportar autoconocimiento e incrementar el bienestar personal”. Ofereix cursos, seminaris i tallers amb aquest propòsit.

²¹ Llibre “¿Existe la muerte?: ciencia, vida y trascendencia”

JOAQUIM PUNTÍ VIDAL

Joaquim Puntí Vidal // Font: elmon.cat.

Joaquim Puntí Vidal és psicòleg clínic. Coordinador de l'Hospital de Dia de Salut Mental d'Adolescents Parc Taulí de Sabadell i també professor associat a la Facultat de Psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Psicoterapeuta acreditat per *l'European Federation of Psychologists' Associations* i *l'European Association for Behavioural and Cognitive Therapies*²².

Com a professor de la Universitat Autònoma de Barcelona és associat del Curs en Seminari sobre la mort i el dol en la població general, juntament amb Montserrat Goma Freixanet. Es dedica a estudiar els processos de dol i acceptació de la mort, especialment morts traumàtiques.

²² European Federation of Psychologists' Associations i European Association for Behavioural and Cognitive Therapies

NEUS BALLESTEROS

Neus Ballesteros Ventura // Font: espaibes.cat

Neus Ballesteros és llicenciada en Belles Arts i Pedagogia per la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona. A més, és professora associada al Departament de Pedagogia Aplicada de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB.

Destaca pel seu paper al Grup d'Especial Interès "Les pèrdues, la mort i el dol en el context educatiu" de la Facultat d'Educació URLI-Blanquerna i per ser directora del programa educatiu Art i Absència a AVES (2010- 2016), una entitat sense ànim de lucre situada a Barcelona que realitza diverses activitats que tenen com a funció principal formar i acompanyar a diversos col·lectius com escoles i entitats en el procés de dol.

Entrevistar Neus Ballesteros pot ajudar-nos a veure que la visió occidental sobre la mort, en part, es deu a que des de petits ens inculquen aquest pensament negatiu i no ens mostren la mort com un procés natural de la vida. D'altra banda, el paper que ella té és essencial, perquè ella intenta, precisament, reeducar la societat i transformar aquest pensament.

Telèfon: 932 171 150 / 696 535 986

Correu: artiabsencia@avesgams.org

JORDI GARCIA

Jordi Garcia Sicard // Font: Pàgina oficial de Jordi Garcia

Jordi Garcia és psicòleg de Serveis Integrals de Psicologia (SIPS) i del Servei d'Emergències Mèdiques de Catalunya (SEM). Coordina els cursos de formació en psicologia d'emergències al Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya. Destaca pel seu paper als Serveis Integrals de Psicologia, una organització que va néixer l'any 1996 amb l'objectiu de prestar atenció psicològica a tots els sectors de la població. També tracten els processos de dol.

A l'empresa on treballa, es dediquen a prestar serveis de psicologia a diferents col·lectius. Des de serveis assistencials en psicologia clínica fins a formacions a diverses entitats i organitzacions. Un dels programes més interessants amb els que treballa són de suport i intervenció davant d'un procés de dol traumàtic per a qualsevol persona.

Telèfon: 607 617 019

Correu electrònic: jgarcia@copc.cat

4.3. Localitzacions

MARIANA DOMÍNGUEZ I CRISTIAN CORTÉS (MEXCAT)

La idea seria entrevistar-los a la mateixa organització perquè ens expliquessin quines activitats o projectes estan portant a terme per expandir i donar a conèixer les tradicions mexicanes. A més, també seria interessant que ens relatessin com viuen la celebració dels dies 1 i 2 de novembre des de Barcelona.

LUJÁN COMAS (MERRYLIFE)

L'espai per dur a terme l'entrevista podria ser l'Associació Merrylife, de la qual és cofundadora, ja que és l'entorn on ella es mou i imparteix cursos per ajudar la gent a desmitificar la mort i acceptar-la com una part més de la vida. Per tant, la localització ens pot donar informació addicional sobre Luján Comas i la seva visió sobre la mort.

JOAQUIM PUNTÍ VIDAL (HOSPITAL PARC TAULÍ)

Novament, seria oportú realitzar l'entrevista a l'Hospital de Salut Mental Parc Taulí de Sabadell per veure quins serveis ofereix, ja que hi ha àrees diferenciades a l'hospital i una d'elles és el servei de Salut Mental. Per tant, és interessant veure l'espai on treballa i que ens expliqui el funcionament.

NEUS BALLESTEROS (AVES)

L'espai adient per dur a terme l'entrevista seria l'entitat on treballa, AVES, ja que és una localització que ens pot aportar més informació sobre la persona entrevistada. Observant aquest espai, també, seria més fàcil explicar amb més detall el funcionament dels seus tallers educatius.

JORDI GARCIA (SIPS)

Seria interessant entrevistar-lo en les mateixes instal·lacions per veure com es distribueixen els treballadors, espais amb els que compten i on realitzen les diverses activitats. A més, pot ser interessant descobrir quin procés se sol utilitzar a l'Europa Occidental per afrontar la mort d'un ésser familiar Sovint, un procés que sol ser més dur que en altres cultures on tenen més assimilats aquest fet.

4.4. Tipus de plans

David Griffith va passar a la història per ser el creador de la tècnica cinematogràfica a principis del segle XX. Aquest director de cine va ser el primer en trencar amb el conegut pla general i crear el primer pla, enfocat a un rostre o objecte concret. A més, va acabar amb el mite del films de dues hores, característics al cinema europeu i va realitzar produccions de quinze minuts de durada. Entre les obres més destacades de l'autor, cal mencionar "Judith of Bethulia" o "El naixement d'una nació".

Imatge de la pel·lícula Judith de Bethulia, on Griffith incorpora el primer pla

El segle XIX havia estat un any important per a la indústria del cinema i les arts. Els germans Lumière inventaven el cinematògraf, és a dir, l'eina capaç de projectar imatges en moviment, fet que va permetre les primeres projeccions en el cinema. Tot i això, David Griffith va revolucionar el que els seus precursors havien impulsat: ser capaç de canviar el punt de vista dins d'una mateixa escena. El director, en la seva obra "For love of gold", apropava la càmera als protagonistes, mostrant el seu rostre i, en conseqüència, apropar a l'espectador

les intencions i sentiments dels seus personatges, realitzant així diferents moviments i angulacions de càmera.

El projecte tracta una temàtica abstracta com és la mort, per tant, resultarà més difícil obtenir imatges o captar moments. La idea seria utilitzar imatges d'arxiu que projectessin com es viu la mort en les diverses cultures que hem analitzat i també quins sentiments provoca en els països llatinoamericans i, en contra, als territoris d'Occident.

D'altra banda, una part molt important del reportatge són els entrevistats, les persones especialitzades o expertes en els diversos àmbits propers a la cultura de la mort. Els plans que utilitzaríem en aquest cas serien pla mig per a l'entrevistat, en el moment de l'entrevista i també alguns plans generals per situar la ubicació de la trobada.

Per exemple en el cas que entrevistéssim a un expert en el seu lloc de treball i ens volgués ensenyar algunes zones destacades utilitzaríem el recurs del *travelling*, per donar més dinamisme al reportatge i no realitzar plans tan estàtics.

També, mentre duri l'entrevista podríem realitzar algun pla detall, per emfatitzar algun tret destacat del personatge (moviment de mans, expressió facial, etc.) o altres plans detall d'algun objecte o element que sigui d'especial importància durant l'entrevista.

A l'hora de decidir quins tipus de plans volem utilitzar també s'ha de tenir en compte l'angulació. Es refereix al punt de vista o la posició òptica amb la qual enfoquem el pla. Això ens permet veure les coses per sota o per sobre i donar profunditat i expressivitat al pla. Generalment se'n distingeixen tres, que utilitzarem al llarg del nostre projecte en el moment en què realitzem les entrevistes.

El guionista cinematogràfic madrileny Juan Esteban Blein assenyala que "quan estàs rodant una escena, escollir correctament les alçades i angulacions de càmera pot transformar un pla avorrit en un altre amb gran profunditat emocional".

Per tant, un dels que utilitzarem serà el “normal”, és a dir, l’angle en el qual la càmera es troba paral·lelament a terra i el més utilitzat quan realitzem fotografies, ja que la càmera es troba a l’altura dels ulls del personatge i amb independència de la seva postura en aquell instant. Per tant, a l’hora de fer les entrevistes serà un dels angles que més utilitzarem, ja que dona una sensació d’estabilitat.

D’altra banda, existeix un l’angle anomenat “picat”, que representa el punt d’observació d’un personatge o element des de dalt, és a dir, amb una inclinació de la càmera cap a terra. En aquest cas, la utilització d’aquest punt de vista serveix per empetir un personatge i, en conseqüència, un signe d’inferioritat. Aquesta angulació no s’utilitzarà, ja que en cap cas es vol transmetre aquesta idea d’inferioritat.

En contraposició trobem el “contrapicat”, que es caracteritza perquè la càmera està inclinada cap a dalt. La utilització d’aquest punt de vista ens servirà per reforçar el valor expressiu de la persona entrevistada, ja que a diferència de l’anterior el personatge surt reforçat. Per tant, s’aplicarà aquesta angulació en alguns moments de les entrevistes.

4.5. Cronograma

PERÍODE	ENTREVISTAT	ESPAI	UBICACIÓ	DESCRIPCIÓ
DIA 1	AVES i Luján Comas	-Grup de dol -MerryLife	- Av. Diagonal, 512 - Carrer de la Poble de de l'Illet, 24 (Barcelona)	Llicenciada en Medicina, Comas ha obert un espai anomenat "Merry Life" per tractar diversos temes que afecten la societat. AVES és una entitat sense ànim de lucre que acompanya a diversos col·lectius com escoles i entitats en el procés de dol.
DIA 2	Mariana Domínguez i Cristian Cortés	Asociación Cultural Mexicano Catalana	- Carrer Mir Geribert, 8 (Barcelona)	Associació que promou la cultura mexicana i catalana, són els vocals de l'organització
DIA 3	Tallers, programes i altres activitats	Asociación Cultural Mexicano	Carrer Mir Geribert, 8 (Barcelona)	

	que es realitzin	Catalana		
DIA 4	Jordi Garcia	Psicòleg	C/ Regàs, 13 (Barcelona)	Psicòleg del SEM que acompanya a familiars i amics
DIA 5	Joaquím Puntí i Vidal	Metge	Parc Tauli, 1 (Sabadell)	Metge de l'Hospital de Dia d'Adolescents de l'Hospital Parc Taulí de Sabadell

El primer dia de rodatge es dedicaria a les entrevistes de Neus Ballesteros, de l'associació AVES, una entitat pública sense ànim de lucre i que treballa en l'assistència a persones que han patit una pèrdua d'un ésser estimat. A la tarda, la idea seria parlar amb Luján Comas, de Merry Life i especialitzada en reanimació i anestesista. A més, va treballar durant tres dècades a l'Hospital Vall d'Hebron.

El segon i tercer dia de rodatge aniríem a l'*Associació Cultural Mexicano Catalana*, una entitat que promou la cultura mexicana a Catalunya i també pretén buscar un nexa comú entre les dues cultures mitjançant la distribució dels costums mexicans a la capital catalana. L'entitat realitza força tallers, programes i altres activitats per donar a conèixer les seves tradicions, per tant, seria interessant dedicar un parell de dies a conèixer què fan i també entrevistar els vocals que formen l'organització: Mariana Domínguez i Cristian Cortés. També, podríem parlar amb altres col·laboradors habituals de l'entitat i que tots ells ens poguessin explicar com organitzen i viuen el Dia dels Morts a Catalunya.

El quart dia de gravació es dedicaria a l'entrevista al psicòleg català Jordi Garcia que forma part dels Serveis Integrals de Psicologia (SIPS). A més, d'aquesta professió, treballa al Sistema d'Emergències Mèdiques, acompanyant familiars i amics en els processos de dol.

El cinquè dia de rodatge es destinaria a l'entrevista a Joaquim Puntí Vidal, psicòleg clínic i metge a l'Hospital de Dia de Salut Mental d'Adolescents al Parc Taulí de Sabadell. A més, també és professor associat de la Universitat Autònoma de Barcelona. Tot i això, l'entrevista es portaria a terme a l'hospital on treballa i la tasca que desenvolupa.

Per obtenir imatges recurs seria interessant poder gravar els dies 1 i 2 de novembre, que són els Dies de Tots Sants i Dia de Morts, així podríem veure i enregistrar en primera persona els rituals o costums que es duen a terme aquests dies. Per proximitat, ens seria més fàcil enregistrar les imatges del dia de Tots Sants, que es celebra també a Europa Occidental. Tot i això, hem estimat també la possibilitat d'anar a Mèxic durant el Dia de Morts per gravar imatges de recurs, així podríem obtenir imatges de primera mà dels dos territoris que tractem en el nostre reportatge.

Cal destacar que parlem del Dia de Morts a Mèxic perquè aquesta celebració s'ha considerat Patrimoni de la Humanitat i per tant creiem que és el millor escenari per enregistrar aquesta festivitat. Tot i que seria molt enriquidor i interessant poder anar a Mèxic a gravar, hem rebutjat aquesta possibilitat perquè s'hauria de realitzar una gran inversió per poder portar-ho a terme, ja que ens hauríem de desplaçar fins allà i totes les despeses que suposaria (allotjament, dinar, equipaments...) se'ns surt del pressupost. Una possible opció perquè fos més viable seria que alguna persona de l'Associació MexCat, per exemple, s'oferís voluntari a acollir-nos a Mèxic i per tant disminuirien les despeses, ja que disposaríem d'allotjament i dinar. A més, seria molt enriquidor passar tot el Dia de Tots Sants en una ciutat que segueix la tradició del Dia dels Morts i, per tant, enregistrar com es viu aquesta jornada des de la visió d'un mexicà i la seva família o ésser estimats.

4.6. Escaleta

Cal diferenciar entre el que és una escaleta i un guió tècnic. El primer és un llistat on es descriu cada element de forma general, per fer-nos una idea del que es mostrarà al programa o peça periodística que s'escull. El segon, en canvi, conté molta més informació necessària pel que fa al tipus de plans que s'han d'utilitzar, l'enquadrament, la posició de la càmera, decoració, so, descripció de l'acció que fan els personatges, etc.

PRIMER BLOC	
<ul style="list-style-type: none">• Introducció: què és la mort	Començarem plantejant al públic una pregunta: quins sentiments amaga la paraula mort? A partir d'aquí, explicarem que la mort és el principal tabú implantat a Occident però hi ha altres països on tenen visions. Entremig hi haurà entrevistes amb experts com Luján Comas
SEGON BLOC	
<ul style="list-style-type: none">• Com es viu la mort a llatinoamèrica<ul style="list-style-type: none">• Mèxic• Altres països llatinoamericans	En aquest apartat explicarem com es viu la mort i quines tradicions i rituals han perdurat al llarg dels segles per "celebrar" el dia dels difunts. En aquest cas s'entrevistarà als vocals de la Asociación Cultural Mexicano Catalana, Mariana Domínguez i Cristian Cortés. A més es donarà a conèixer l'organització i quins rituals relacionats amb la mort han traslladat a Catalunya

TERCER BLOC	
<ul style="list-style-type: none"> • Com es viu la mort a Occident 	<p>Aquí hi ha la contraposició amb la visió de la mort dels llatinoamericans, ja que les imatges de festivitat, colors, flors i rituals diversos es tradueixen a Occident en un dia de tristor, foscor i dol. Novament, hi haurà entrevistes amb experts com Neus Ballesteros, d'AVES</p>
QUART BLOC	
<ul style="list-style-type: none"> • Tancament <ul style="list-style-type: none"> • Cites que conviden a l'espectador a reflexionar: del tabú a l'acceptació 	<p>La part final del reportatge es destinarà a reflexionar el perquè de costums tan diversos a Occident i, en contraposició, als països llatinoamericans. A més, s'agafarà de referència les cites de diversos autors que normalitzen el concepte de la mort, per acabar el reportatge pensant que la mort ja no és un tabú, sinó una acceptació d'un fenomen natural que, un moment o altre, ens arribarà a tots</p>

4.7. Guió tècnic

ESCENA	PLA	PLA/ MOVIMENT DE CÀMERA	SO	DESCRIPCIÓ	TEXT
1	1		Música	Pantalla negra	-
1	2	Pla general + panoràmica	Música + off	Imatges de cementiris durant el Dia de Tots Sants	El Dia 1 de Novembre molta gent es desplaça fins als cementiris per deixar flors i altres elements per recordar a l'ésser estimat que ha mort
1	3	El PG es va tancant i fa pla detall dels taüts	Música + off	Imatges de taüts	-
1	4	Pla detall dels ulls plorosos + el pla es va obrint i es veu tota la gent	Música + off	Imatges de gent plorant sortint d'un enterrament o en els cementiris mentre recorden als éssers estimats que ja no hi són	La mort està molt present a la vida, una bona part de la societat ho viu com un fenomen tabú, per tant, quan arriba és més difícil reaccionar i acceptar que pot succeir
2	5	Pla mig entrevista Luján Comas	So	Imatge recurs del lloc on treballa l'entrevistada + pàgina web que ha creat	Luján Comas explica per què a Occident es tem la mort i com es treballa des d'un hospital com la Vall d'Hebron per ajudar a les famílies en el dol

3	6	Arxiu	OFF	Imatges de persones "celebrant" el Dia dels Morts	Explicar els rituals, tradicions llatinoamericanes o els països que més han adoptat aquesta tradició
4	7	Arxiu	OFF	Imatges de mexicans de la Asociación Cultural Mexicano Catalana	Aquesta entitat ha traslladat els seus costums a la capital catalana a través de l'organització d'esdeveniments i tradicions com la del Dia dels Morts
	8	Pla mig Mariana Domínguez i Cristian Cortés, vocals de l'associació	So	Imatges recurs de Mariana Domínguez a l'entitat amb altres persones que en formen part	Mariana Domínguez explica què fan a l'organització i especialment el Dia dels Morts
5	9	Arxiu	So	Clip de la pel·lícula "Coco"	Quan el protagonista es trasllada a la "Terra dels Morts"
6	10	Arxiu	OFF	Imatges de cases decorades amb flors i fotografies d'avantpassats	La flor taronja "cempasúchil" és la més destacada aquest dia, però també les corones, calaveres etc.
	11	Arxiu	OFF	Imatges de les tribus: d'on prové aquesta tradició?	Fa més de 3 mil anys algunes cultures com les maies, nahues etc. ja realitzaven aquests rituals

	12	Arxiu	OFF	Imatges de les calaveres mexicanes, símbol del Dia de Morts	Les calaveres tenen un doble significat, la part del cos humà, però també uns versos literaris
	13	Arxiu	OFF	Imatge recurs de la calavera Catrina i també del seu creador	un il·lustrador mexicà va realitzar una de les calaveres femenines més famoses del segle XIX
7	14	Arxiu/ Imatges recurs	So	Imatges de gent plorant, trista, vestida de negra..	En contraposició amb Llatinoamèrica, a Occident la mort s'escenifica de manera diferent
8	15	Pla mig Neus Ballesteros, membre d'AVES	So	Imatge recurs de Neus Ballesteros a l'entitat on treballa	Ballesteros explica quina és la seva tasca dins d'AVES i què fa l'organització per ajuda a les persones que necessiten suport
9	16	Arxiu	So	Imatges de l'obra "La Casa de Bernarda Alba"	Aquest "ritual" que se sol seguir a Occident és molt diferent al que s'ha descrit anteriorment.
10	17	Pla general i mig de cementiris, tanatoris etc.	So	Imatges sobre com es viu la mort a Occident (esglésies, tanatoris, etc)	A Occident el dol es caracteritza per ser un moment negre, trist i molt dolorós pels familiars i amics
11	18	Pla mig Jordi Garcia,	So	Imatges de l'exterior on	Com a psicòleg, Jordi Garcia explicarà perquè a Occident els familiars

		membre del SIPS		treball l'entrevistat	tendeixen a portar el dol d'una manera tan trista i dolorosa
12	19	Pla detall	OFF	Imatges recurs d'uns peus caminant cap a l'infinit	Octavio Paz deia que "una civilització que nega la mort, acaba per negar la vida". Deixar de veure la mort com un tabú del que no se'n pot parlar és un pas més cap a la seva acceptació. I és que, al final, la mort és un símptoma de què hi ha hagut vida. O això deia Mario Benedetti.

4.8. Veu en off

MORT. Quants sentiments amaga aquesta paraula?

La mort és present a la nostra vida. Vivim en una societat que cada cop més nega l'existència de la mort. Però, per què no parlar-ne obertament, si ens afecta a tots? Néixer comporta que, algun dia, hauràs de morir, i això ens inquieta. La mort segueix sent un tema tabú a la nostra societat. Altres cultures, en canvi, viuen amb més normalitat el fet de morir, ho accepten i ho porten d'una altra manera. A l'Europa Occidental gairebé ni se'n parla, i vivim la vida sense pensar en la mort fins que no ens trobem amb ella de cara. Aleshores ens afecta molt, i ho passem malament. Això es deu al fet que els occidentals consideren la mort com un tabú i, per tant, quan arriba no saben com reaccionar ni tampoc acceptar que morir forma part d'haver viscut.

Acceptar la vida és acceptar que aquesta té uns límits. El seu límit màxim és la mort. Per tant, l'ésser humà hauria d'assumir que aquesta idea és fonamental perquè només qui accepta amb normalitat la mort també ho fa amb la vida. Perquè si mors vol dir que has viscut; les dues coses van de la mà. No hi ha vida sense mort, i no hi ha mort sense vida.

La mort a la majoria de països europeus passa desapercibuda perquè la societat no vol pensar que la vida té un límit. Insistim a negar la mort perquè no sabem com ni quan arribarà, ni que hi haurà després. És la gran desconeguda, ningú ens la pot explicar. Però no podem obviar-la, perquè aquesta és un pas més de la vida, de l'existència humana. La mort ens hauria de fer reflexionar sobre quin sentit té la nostra vida.

-DECLARACIONS ENTREVISTA LUJÁN COMAS-

La mort és el principal tabú implantat a Europa Occidental, el que més inquieta a l'ésser humà. Quan sentim parlar de la mort, que sol ser poques vegades, intentem disfressar-la amb eufemismes per així distanciar-nos-hi, pensant que si no parlem sobre ella, aquesta no arribarà o farà menys mal. Aquesta visió Occidental veu la mort com un aspecte negatiu i sovint es relaciona amb el dolor,

la foscor, el negre, la tristesa i aspectes negatius. No volem que arribi i, quan ho fa, l'angoixa i el dolor ens omple.

A l'altra banda de l'oceà, hi ha països llatinoamericans, com per exemple Mèxic, on la visió sobre la mort és totalment oposada. Per ells és un símbol de vida i la tenen acceptada. Si una persona mor, és perquè ha viscut, i per tant aquest moment forma part del cicle vital: néixer, viure, morir. S'accepta que la mort és un pas més d'aquest camí i per tant no es perd el temps preocupant-se per si morirà. Simplement viuen la vida i en el moment que la mort arriba, els éssers estimats fan un homenatge a la persona difunta per tot el que ha viscut.

L'1 i 2 de novembre són els únics dies de l'any on la societat occidental es permet pensar en la mort. A la cultura europea (països occidentals), però, és més comú commemorar, més que celebrar, el record dels qui no hi són. Segons explica la tradició, els dies 1 i 2 de novembre el món dels vius i dels morts s'interrelaciona. El dia 1 és més conegut com el Dia de Tots Sants, una festa tradicional que recorda els avantpassats i que prové de la religió catòlica. Durant aquest dia, els vius acostumen a visitar els cementiris i deixar flors o detalls pels seus éssers estimats. En canvi, als països llatinoamericans, celebren també el dia 2 de novembre com a Dia de Morts, una festivitat nascuda i implantada a Mèxic, però estesa a la majoria de països llatinoamericans.

-ENTREVISTA MARIANA DOMÍNGUEZ, DE MEXCAT-

A més, la festivitat que se celebra el Dia dels Morts en alguns països d'Amèrica ha crescut gràcies a què diverses produccions de Hollywood han volgut traslladar a la societat aquesta tradició. Un dels grans exemples recents és la pel·lícula Coco, una producció de Pixar de l'any 2015 que tracta la festivitat mexicana del Dia dels Morts. En Miguel és un jove que vol ser cantant i s'emmiralla en un artista molt conegut, Ernesto de la Cruz, ja que de gran vol ser com ell. Tot i això, la seva família, que prové del món dels sabaters, li té prohibit tocar cap instrument o cantar. La passió del petit Miguel es traslladarà a l'anomenada "Terra dels morts" on es retrobarà amb la seva família i coneixerà els seus orígens.

-CLIP DE LA PEL·LÍCULA COCO, ON EN MIGUEL ES TROBA A LA TERRA DELS MORTS-

El Dia dels Morts és un període molt important i representatiu de la cultura mexicana. Tant és així que la UNESCO va declarar el dia com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, l'any 2003. En aquest dia, els mexicans solen adornar les cases i els carrers amb una flor taronja anomenada "cempasúchil", que serveix per guiar les ànimes gràcies al seu color i la seva olor. També es construeix a l'habitatge un altar amb fotografies dels avantpassats, plats o altres objectes que els agradaven per recordar al difunt i la seva vida passada. El moment més important del Dia de Morts a Mèxic és quan les persones s'apropen al cementiri durant la nit i adornen les tombes, també amb la típica flor taronja "cempasúchil". Això prové de les cultures indígenes dels asteques, maies, nahues i totonaques, que durant 3.000 anys van realitzar diversos rituals per commemorar la mort i el renaixement dels seus avantpassats.

Colors, rituals, ofrenes, flors de tot tipus, però el més destacat: les calaveres. L'origen d'aquest element tan destacat durant el Dia dels Morts es remunta uns anys abans de l'arribada dels espanyols en terres americanes. A més, hi ha dos tipus de calaveres: una d'elles és l'element que representa el conjunt d'ossos d'un humà en el cap, però també té el seu origen en uns versos literaris rimats que parlaven sobre la mort de manera irònica.

Precisament, José Guadalupe Posadas va ser un il·lustrador i caricaturista mexicà que va realitzar la calavera que, popularment, es va anomenar Catrina. Catrina és una calavera femenina, ja que porta una vestimenta d'una dona de l'alta societat i un barret de grans dimensions. Aquests trets simbolitzen que la mort ens arriba a tots, rics i pobres.

-IMATGES D'ARXIU DE LA CALAVERA CATRINA I EL SEU IL·LUSTRADOR-

Les imatges de festivitat, colors, flors i rituals diversos es tradueixen a Europa Occidental en un dia de tristor, fosc i dol. A la nostra societat els familiars d'un membre que ha mort intenten recuperar-se d'un cop tan dur portant flors al cementiri. Però abans d'això s'acomoden del mort en una església, envoltats de

familiars i amics, o d'altres que directament fan un comiat breu en el tanatori on ha estat traslladat el membre de la família. Això es deu al fet que la religió cada cop té menor pes entre les persones i aquests prefereixen passar el dol com més aviat millor, tot i que anys enrere es vivien llargs processos de dol.

-DECLARACIONS ENTREVISTA NEUS BALLESTEROS, D'AVES-

Després del comiat, els familiars enterren el difunt en el cementiri o n'hi ha d'altres que el cremen i llencen les seves cendres en algun punt especial pel mort o la família. Per tant, aquest "ritual" que se sol seguir a Occident és molt diferent al que s'ha descrit anteriorment, ja que en aquest últim cas els familiars i amics prefereixen que un dia tan trist i dolorós acabi com més aviat millor.

-DECLARACIONS ENTREVISTA JORDI GARCIA, PSICÒLEG DE SERVEIS INTEGRALS DE PSICOLOGIA (SIPS)-

Octavio Paz deia que "una civilització que nega la mort, acaba per negar la vida". Deixar de veure la mort com un tabú del qual no se'n pot parlar és un pas més cap a la seva acceptació. I és que, al final, la mort és un símptoma de què hi ha hagut vida. O això deia Mario Benedetti.

5. POSTPRODUCCIÓ

Un cop elaborades les entrevistes començaria la part de postproducció, és a dir, tot el procés de selecció, edició d'imatges i manipulació dels sons perquè tot el producte quedi homogeni. Per tant, caldrà contactar amb el tècnic perquè ens ajudi en aquesta tasca i també enregistrar la veu en off perquè concordi amb les imatges que s'han estructurat. Tot aquest procés duraria una setmana aproximadament.

Després caldria parlar amb el documentalista, ja que s'hauria de fer una recerca i selecció de les imatges d'arxiu. Es comptaria amb aquest especialista durant una setmana perquè ens ajudés a seleccionar les imatges més adequades pel nostre reportatge.

A partir d'això, el tècnic ens ajudaria a fer que les entrevistes, imatges d'arxiu o les imatges de recurs que hem gravat prèviament quedin ben estructurades i organitzades segons les nostres preferències.

En total, per tant, serien tres setmanes de post-producció que inclourien la selecció i edició d'imatges, sons i músiques escollides, i el muntatge de la peça final.

6. FINANÇAMENT

6.1. Recursos i costos

EQUIPAMENT	COSTOS
Càmera de vídeo x2	412 €
Trípode	21 €
Targeta de memòria x2	61,70 €
Gravadora de veu	26,99 €
Micròfon de corbata	28 €
Adobe Premiere	24,19€/mes
Cost operadors de càmera x2	1263, 54 € / setmana
Cost tècnics d'edició vídeo x1	838,60 € (dues setmanes)
Cost documentalista	316, 81 € / setmana
Cost redactor x2	674,60 € / setmana
TOTAL	2992, 83 €

6.2. Subvencions

Pel que fa a les subvencions, a Catalunya hi ha diverses entitats que ofereixen ajudes per produccions audiovisuals. Tot i això, no totes les organitzacions que ofereixen aquest tipus de servei podrien finançar el projecte que volem realitzar.

Barcelona Activa²³, per exemple, ofereix ajudes a col·lectius molt concrets, com persones físiques i jurídiques, associacions, fundacions, micròfon i petites empreses, cooperatives i autònoms. A més, tots ells han de tenir seu social a Barcelona o estar empadronat a la capital catalana.

Un altre tipus d'organisme que ofereix beques és la Generalitat de Catalunya. Malgrat tot, les subvencions que ofereixen van destinades a producció de ficcions, llargmetratges i també documentals, però no té en compte el format del reportatge, que seria l'àmbit del nostre projecte.

Per tant, l'única opció viable seria finançar el nostre projecte a través de les subvencions que rebríem per part de diverses organitzacions que també fan acte de presència en el nostre projecte i que tenen una implicació directa amb l'àmbit que estem analitzant.

Una d'elles, per exemple, és l'Associació Cultural Mexicans a Catalunya (MEXCAT), que té un col·lectiu de "socis protectors", és a dir, persones que estan compromeses amb l'entitat i l'ajuden econòmicament perquè aquesta pugui portar a terme els projectes i activitats per fomentar la cultura mexicana a Catalunya. Per tant, podrien finançar el nostre reportatge, ja que a través d'aquest estariem promovent la cultura i les tradicions més destacades dels països llatinoamericans i, concretament, del territori de Mèxic.

²³ Barcelona Activa "té la missió d'impulsar la política econòmica i el desenvolupament local per promoure la millora de la qualitat de vida de les ciutadanes i ciutadans de Barcelona a través del foment de l'ocupació, l'impuls de l'emprenedoria i el suport a les empreses".

6.3 Constitució d'una empresa: fer-se autònom

Una de les principals qüestions que es plantegen a l'hora de crear un nou projecte és si és millor fer-se autònom o constituir una societat. Normalment, s'opta per començar primer com a autònom i més endavant, si convé, donar el salt cap a una societat. Les principals diferències són:

- La inversió inicial és nul·la si et fas autònom; en canvi, en les societats limitades el capital mínim és de 3.000 euros.
- Els tràmits per donar-se d'alta són més ràpids i senzills si et fas autònom, a més de ser gratuïts; per crear una S.L. has de fer tràmits amb Agència Tributària, Seguretat Social i Registre Mercantil, un procés més llarg i costós.
- Un autònom respon de forma il·limitada, és a dir, front possibles deutes o problemes pot ser que hakis de respondre amb patrimoni personal; en canvi, en les Societats Limitades es respon amb el capital invertit en l'empresa.
- En els dos casos s'ha de pagar l'IVA. En el cas de les S.L., a més, s'ha de pagar l'Impost de Societats (IS), i en el cas dels autònoms, l'IRPF. Quants més ingressos com a autònom, més s'ha de tributar.

Per resoldre dubtes, vam contactar amb Barcelona Activa, una organització de l'Ajuntament de Barcelona que pretén impulsar l'economia a la ciutat comtal i que ofereix assessorament tècnic a joves emprenedors, per tal que ens poguessin ajudar. Vam explicar el nostre projecte i la seva resposta va ser: "no és necessari que us constituïu com a societat fins que no tingueu previst començar a fer ingressos i/o despeses que pugueu computar com activitat econòmica. Penseu que tot i que estrictament Hisenda diu que tot s'ha de declarar, hi ha una certa tolerància fins a 2.000 euros d'ingressos o despeses, unes xifres en les que probablement es mou el projecte que menciones. En cas de necessitat, Barcelona Activa us pot ajudar a donar-vos d'alta d'autònoms en 48 hores".

Per tant, veiem que l'opció més adequada en el nostre cas, seria constituir-nos com autònoms, seguint el consell dels assessors de Barcelona Activa i veient

que és el que dona més facilitats per tirar endavant el projecte, pel que fa tant a tràmits legals com també inversions inicials.

El Boletín Oficial del Estado recull en la Llei 20/2007, de l'11 de juliol, de l'Estatut de treball autònom, la seva definició. Segons l'article 1, "la presente Ley será de aplicación a las personas físicas que realicen de forma habitual, personal, directa, por cuenta propia y fuera del ámbito de dirección y organización de otra persona, una actividad económica o profesional a título lucrativo, den o no ocupación a trabajadores por cuenta ajena. Esta actividad autónoma o por cuenta propia podrá realizarse a tiempo completo o a tiempo parcial".

També *El Economista* defineix un autònom com "una persona que realitza, en nom propi i per mitjà d'una empresa, una activitat comercial, industrial i/o professional". Per tirar endavant aquesta peça audiovisual, hem de decidir si és més convenient constituir-se com a autònom o com a societat. Cal destacar que, en el cas de decidir crear una societat, la més comuna és la de responsabilitat limitada. Per tant, a l'hora de decantar-se per una opció o una altra s'han de tenir en compte uns criteris, com per exemple el diner que volem invertir, quants socis serem, el cost, la responsabilitat front els creditors, les possibles subvencions, etc. *El Economista* ha redactat una sèrie d'avantatges i inconvenients del què suposa fer-se autònom:

Avantatges	Inconvenients
<ol style="list-style-type: none"> 1. És la forma més ràpida, senzilla i econòmica per donar d'alta un negoci 2. No és necessari un procés previ de constitució 3. És la forma que requereix menys gestions i tràmits legals 4. Idoni per empreses petites i nous negocis promoguts per una única persona 	<ol style="list-style-type: none"> 1. No hi ha diferències entre el patrimoni empresarial i personal 2. Si els beneficis són alts, es paguen més impostos que una societat 3. Les societats ofereixen una imatge més professional 4. No es poden contractar familiars, aquests també s'han de fer autònoms

És més recomanable constituir una societat si el projecte necessita grans inversions, el negoci genera uns grans beneficis o la competència està formada majoritàriament per societats.

A l'hora de fer-se autònom s'han de seguir diversos passos, que no suposaran cap cost addicional pel projecte. En primer lloc, cal donar-se d'alta a Hisenda i, per tant, una de les primeres pautes a seguir és presentar la declaració censal, tal com indiquen els models 036 i 037. En aquest cas, s'haurà d'omplir un formulari on s'indicaran les nostres dades personals, activitat a la qual ens dediquem i la ubicació del teu negoci i també els impostos que s'hauran de pagar.

Pel que fa a la declaració de l'activitat, caldrà tenir en compte l'anomenat Impost d'Activitats Econòmiques (IAE), regulat dins el Reial Decret Legislatiu 1175/1990. Segons informa la pàgina web de la Generalitat de Catalunya, hi ha algunes empreses que quedaran lliures de pagar aquest impost, ja que no facturaran més d'un milió d'euros anuals, com serà el nostre cas particular.

Un dels passos més importants és donar-se d'alta a la Seguretat Social i haurà de ser en un termini de 60 dies abans de l'inici d'activitat. En aquest cas, l'alta és dona al Règim Especial de Treballadors Autònoms (RETA) de la Seguretat Social. Per tant, caldrà apropar-se en alguna de les administracions de la Seguretat Social i presentar el model TA0521. A més, caldrà una fotocòpia del DNI o document d'identificació i una fotocòpia de l'alta a Hisenda que ja haurem gestionat prèviament.

7. CONCLUSIONS I REFLEXIÓ FINAL

El principal objectiu que teníem elaborant aquest projecte era planificar i proporcionar els elements necessaris per dur a terme un reportatge audiovisual sobre la cultura de la mort en diferents països per comparar la visió negativa que tenim a l'Europa Occidental amb la visió més positiva o natural que tenen a altres països, especialment Llatinoamèrica.

L'elaboració d'un reportatge audiovisual ens va semblar, inicialment, fàcil. A més, ens semblava una oportunitat d'ampliar el nostre coneixement pel que fa a producció audiovisual, ja que han estat pocs els moments en què ho hem treballat a la universitat. Per tant, vam seleccionar l'opció de fer un Treball de Final de Grau (TFG) de projecte perquè era més complet, ja que dins el projecte també hi ha una part de recerca. Un cop vam començar el treball, aquesta impressió de "facilitat" continuava present, ja que el primer que vam fer va ser una aproximació teòrica sobre el tema escollit: la cultura de la mort. Vam buscar què s'havia parlat sobre la mort i des de quina perspectiva per veure si el que nosaltres volíem fer ja estava o realment el nostre projecte era innovador i original. En general, trobem que es parla molt de la mort però des d'un punt de vista concret: el negoci funerari, l'eutanàsia o el suïcidi, per exemple, però no sobre la cultura de la mort com a tal. D'això gairebé no se n'ha parlat. Per tant, creiem que aquí teníem una oportunitat per tirar endavant un projecte que pogués fer-se un lloc enmig de tots aquests reportatges sobre la mort que tenen temàtiques diverses.

Tot i això, la realització d'aquest projecte no ha estat tan fàcil com creiem inicialment, ja que és complicat cercar informació sobre la visió de la mort a altres països, especialment tenint en compte que ens hem volgut centrar en els països llatinoamericans, que tenen una visió completament oposada a la visió de l'Europa Occidental. La llunyania ha pogut ser, sovint, un obstacle pel que fa a la cerca d'informació, però ho hem resolt de la millor manera possible fent una cerca exhaustiva per la xarxa i el catàleg de la biblioteca de comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Un altre obstacle ha estat la manca d'experts o especialistes en aquesta temàtica en concret al nostre país o als països europeus occidentals, en general. Segurament per la llunyania tal com dèiem, o pel tabú generalitzat entorn la mort, no es comprèn per què una tradició es concep de manera tan diferent a Espanya o a Mèxic, per exemple.

A més, algunes dificultats han sorgit quan hem entrat concretament en l'àmbit de la planificació del reportatge, ja que no tenim experiència prèvia pel que fa a cercar finançament, recursos, etc. Les subvencions que es concedeixen avui dia, tant en l'àmbit estatal com autonòmic, estan destinades a col·lectius concrets com per exemple empreses i, per tant, fora del nostre àmbit. Tot i això, creiem que aquestes dificultats ens han fet aprendre més perquè ens ha suposat un esforç extra.

D'altra banda, considerem que aquest projecte ha fet que nosaltres, en certa mesura, reflexionem sobre aquestes visions de la mort i parlem més obertament sobre ella. Aquest és un dels principals objectius que ens vam marcar, ja que la mort es considera el principal tabú implantat a la nostra societat. El fet d'haver-nos d'informar sobre la mort durant tant de temps ha comportat que naturalitzem parlar-ne obertament i desmitificar la mort en el nostre entorn més proper. També, traslladar aquesta visió al nostre entorn més proper, ja sigui familiars, amics o coneguts.

Ara que tenim un coneixement superior pel que fa a les cultures de la mort, considerem que si s'accepta amb normalitat la mort, s'accepta la vida en la seva totalitat. Per aquest motiu creiem en la necessitat d'educar i mostrar la mort com el que és, un fet natural que forma part de l'ésser humà, i que ens ajudi a viure la vida sense tenir por a la mort. No hem d'esperar a parlar de la mort quan algú està malalt o quan arribem a l'edat més adulta, sinó des de ben petits. És obvi que no podem aprendre a morir, però si podem preparar-nos per la mort. Malauradament, però, només ens preparem per morir quan sabem que la mort s'apropa (casos de malalties terminals, per exemple). Creiem que educar per la mort és educar per la vida, i que no ens ha de fer por morir, sinó morir sense haver viscut.

8. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

¿Cuál es el origen de “La Catrina”? (n.d.). Consultat des de <https://curio.epicurea.org/historia/la-catrina/>

¿Por qué nos vestimos de negro en el luto? (2014, març 25) *Diari ABC*. Consultat des de: <https://www.abc.es/sociedad/20140325/abci-vestimos-negro-luto-201403122057.html>

Ariès, P. (1974). *Historia de la muerte en Occidente: desde la Edad Media hasta nuestros días*.

Baccaro, A. i Guzmán, S. (2013). Manual “El cine y sus lenguajes: metodología para la formación”. Quito, Ecuador: Signis Alc. Consultat des de [http://signisalc.org/2017/userfiles/ckeditor/manual el cine y sus lenguajes.pdf](http://signisalc.org/2017/userfiles/ckeditor/manual%20el%20cine%20y%20sus%20lenguajes.pdf)

Boletín Oficial del Estado (BOE) (2017). Ministerio de empleo i seguridad social. Consultat des de: <https://www.boe.es/boe/dias/2017/04/24/pdfs/BOE-A-2017-4475.pdf>

Calaveras del Día de los Muertos. (n.d.). Consultat des de <http://calaveramexicana.net/calaveras-dia-de-los-muertos/>

Carbó, A. i Cubillos, J. (2008). *Fins aquí hem arribat*. Barcelona: Morera Edicions

Carreras Espallardo, J. A. (n.d.). *La programación en televisión*. Consultat des de <https://carris.files.wordpress.com/2009/06/programacion-en-tv.pdf>

Castañeda, F. (2018, octubre). 5 series sobre la dicotomía entre la vida y la muerte. *Spoiler time*. Consultat des de <https://spoilertime.com/series-vida-muerte-six-feet-under-the-good-place/>

Catalá Bover, L. (n.d.). *La indumentaria de luto de finales del siglo XIX y principios del XX*. Consultat des de <http://congresos.um.es/imagenyapariencia/imagenyapariencia2008/paper/viewFile/1921/1871>

Día de los Muertos y la tradición en México. (2018, noviembre 1). *Diario Correo*. Consultat des de <https://diariocorreo.pe/mundo/dia-de-los-muertos-en-mexico-782819/>

Día de Muertos en América: Tradiciones en Colombia. (n.d.). Consultat des de <https://sites.google.com/site/diademuertosenamerica/m>

Día de Muertos en Costa Rica. (n.d.). Consultat des de <https://sites.google.com/site/diademuertosencostarica1/dia-de-muertos-en-costarica>

Domínguez Ruvalcaba, G. (2005). *Vídeo documental: del Huipil a la Chilaba*. Capítulo 5: El documental. (Tesi doctoral). Universidad de las Américas Puebla. Consultat des de http://catarina.udlap.mx/u_dl_a/tales/documentos/lco/dominguez_r_g/capitulo5.pdf

EGM: Marco General de los Medios en España 2018. (2018). *AIMC*. Consultat des de <https://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/02/marco18.pdf>

EGM: Marco General de los Medios en España 2019. (2019). *AIMC*. Consultat des de <https://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2019/01/marco19.pdf>

El Duelo (2012, abril 4). *La 2*. Consultat des de: <http://www.rtve.es/alacarta/videos/para-todos-la-2/para-todos-2-duelo/1367925/>

Espinel Cohen, P. (2014). *Escaleta y guión técnico*. Consultat des de https://prezi.com/e_99bzdqh5bf/escaleta-y-guion-tecnico/

Fotos: La evolución del luto en la moda del siglo XIX (2014, abril 21) *El País*. Consultat des de: https://elpais.com/elpais/2014/10/21/album/1413890510_784405.html#foto_gal

5

Gómez, M. A. i Delgado, J. A. (2000). *Ritos y mitos de la muerte en México y otras culturas*. Mèxic: Editorial Tomo. Consultat des de <http://www.sld.cu/galerias/pdf/sitios/williamsoler/ritos.pdf>

Grabadora de voz. Consultat des de https://www.amazon.es/Grabadora-BENJIE-Reproductor-Incorporado-Recargables/dp/B07LBLVVTV/ref=lp_4352906031_1_3_sspa?s=office&ie=UTF8&qid=1555497120&sr=1-3-spons&psc=1

Imatge, planificació i punt de vista. (n.d.). Consultat des de <http://www.xtec.cat/~pribas/projecte/imatge.htm>

InfoAutónomos. (2019, gener 10). *Ser autónomo o no: Ventajas e inconvenientes de ser autónomo*. Consultat des de <https://infoautonomos.eleconomista.es/ser-autonomo-o-no/>

Jarbonero, D. (2017, març 23). ¿Cuál es el día de la semana con mayor consumo televisivo?. *El Español*. Consultat des de <https://www.elespanol.com/bluper/noticias/cual-es-el-dia-semana-mayor-consumo-televisivo>

La función del documental por Robert Flaherty. (n.d.). Consultat des de <http://www.bcnbib.gov.ar/uploads/TEXTOS%20Y%20MANIFIESTOS%20DEL%20DOCUMENTA1.pdf>

Ley 20/2007, de 11 de julio, del Estatuto del trabajo autónomo. BOE núm. 166 (2007). Consultat des de <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-13409>

López, A. (2018, noviembre 2). El Día de Muertos en México se tiñe de color con la calavera Catrina. *El País*. Consultat des de https://elpais.com/internacional/2018/11/02/mexico/1541143693_817792.html

López, A. (2017, noviembre 2). Día de Muertos: homenaje a los difuntos entre calaveras, dulces y flores cempasúchil. *El País*. Consultat des de https://elpais.com/internacional/2017/11/02/mexico/1509604331_759929.html

Luis Gestoría. (2018, setembre 28). *Com donar-se d'alta com autònom*. Consultat des de <https://www.luis.cat/com-donar-se-dalta-com-autonom/>

Martínez, E. (n.d.). David Wark Griffith: Pionero del lenguaje cinematográfico y del montaje. *Educomunicación*. Consultat des de http://educomunicacion.es/cineyeducacion/figuras_d_h_griffith.htm

México Desconocido. (2018, septiembre 29). *Día de Muertos en México: qué es, significado y origen*. Consultat des de <https://www.mexicodesconocido.com.mx/dia-de-muertos.html>

Micrófono de solapa. Consultat des de https://www.amazon.es/Micr%C3%B3fono-omnidireccional-condensador-Entrevista-Videoconferencia/dp/B073GJQKL1/ref=sr_1_4?keywords=microfono+solapa+in+alambrico&qid=1554197676&s=gateway&sr=8-4

Mira Qué Curioso. (n.d.). *Día de Muertos en México*. Consultat des de <https://www.miraquecurioso.com/dia-de-muertos-en-mexico/>

Morales, D. (2015, setembre 23). 10 películas que hablan de la muerte. *Cultura Colectiva*. Consultat des de <https://culturacolectiva.com/cine/10-peliculas-que-hablan-de-la-muerte>

National Geographic en Español. (n.d.). *¿Cuál es el origen de "La Catrina"?*. Consultat des de <https://www.ngenespanol.com/travel/cual-es-el-origen-de-la-catrina/>

Neomexicanismos. (n.d.). *En fotos: Las calaveras de José Guadalupe Posada*,

el padre de la Catrina. Consultat des de <http://neomexicanismos.com/cultura-mexico/jose-guadalupe-posada-catrina-biografia-corta/>

Orizaga, X. (2017, octubre 25). La Celebración De Días De Muertos en México es considerada Por la UNESCO como una obra maestra del Patrimonio Cultural Oral e Inmaterial de la Humanidad. Consultat des de <http://www.dimensionturistica.com/index.php/secciones-7/4190-la-celebracion-de-dias-de-muertos-en-mexico-es-considerada-por-la-unesco-como-una-obra-maestra-del-patrimonio-cultural-oral-e-inmaterial-de-la-humanidad>

Palazio, G. J. (2010, novembre 29). *El reportaje en TV*. Consultat des de <https://es.slideshare.net/palazioberri/el-reportaje-en-televisin>

Paredes, P. (n.d.). *Génesis del día de muertos*. Consultat des de https://www.academia.edu/32908539/G%C3%89NESIS_DEL_D%C3%8DA_DE_MUERTOS

Patrimonio Cultural y Turismo. (2006). Festividad indígena dedicada a los muertos en México. *Cuaderno 16*. Consultat des de https://www.cultura.gob.mx/turismocultural/publi/Cuadernos_19_num/cuaderno_16.pdf

Paz, O. (1950). *El laberinto de la soledad: "Todos Santos, Día de Muertos"*. México: Editorial Cultura. Consultat des de <https://www.ensayistas.org/antologia/XXA/paz/paz2.htm>

Peinado, M. L. (2016, maig 4). Por qué la tele en España se apaga más tarde que en otros países. *El País: Verne*. Consultat des de https://verne.elpais.com/verne/2016/05/03/articulo/1462281381_105905.html

Redacció. (2016, novembre 7). ¿Por que huyen los programas de la noche del domingo?. *PrNoticias*. Consultat des de <https://prnoticias.com/television/actualidad-de-la-tv/20157545-por-que-huyen-los-programas-del-domingo>

Resolución, del 26 d'abril de 2013, por la que se registra y publica la revisión salarial del año 2013 del II Convenio colectivo de la industria de la producción

audiovisual (Técnicos). Disposició 4887 del BOE Núm. 112 (2013). Consultat des de <https://www.boe.es/boe/dias/2013/05/10/pdfs/BOE-A-2013-4887.pdf>

Resumen general EGM: De febrero a noviembre 2018. (2018). AIMC. Consultat des de <https://www.aimc.es/a1mc-c0nt3nt/uploads/2018/11/resumegm318.pdf>

Ríos, S. (2017, setembre 22). ¿Cuánto tiempo debe durar un video efectivo?. *Blogs El Tiempo*. Consultat des de <http://blogs.eltiempo.com/mil-palabras/2017/09/22/cuanto-tiempo-debe-durar-un-video-efectivo/>

Rodríguez, D. (2018, octubre 21). ¿Qué es la ofrenda del Día de Muertos? Una mexicana te lo explica. *El País: Verne*. Consultat des de https://verne.elpais.com/verne/2018/10/29/mexico/1540771865_421392.html

Servimedia. (2018, diciembre 28). Cada español consume 234 minutos de televisión al día, seis menos que en 2017. *EcoDiario.es*. Consultat des de <https://ecodiario.eleconomista.es/sociedad/noticias/9607143/12/18/Cada-espanol-consume-234-minutos-de-television-al-dia-seis-menos-que-en-2017.html>

Tarjeta de memòria SDXC de 64GB. Consultat des de https://www.amazon.es/SanDisk-Extreme-Pro-Tarjeta-Memoria/dp/B07H9J1YXN/ref=asc_df_B07H9J1YXN/?tag=googshopes-21&linkCode=df0&hvadid=324968549759&hvpos=1o1&hvnetw=g&hvrnd=8583319240785373087&hvppone=&hvptwo=&hvgmt=&hvdev=c&hvdvcmldl=&hvllocint=&hvllocphy=1005424&hvtargid=pla-603328924211&psc=1

Tema 2. El llenguatge cinematogràfic: angulacions. (n.d.). Consultat des de <https://sites.google.com/site/imatge13/home/bloc-1-cinema/tema-2-el-llenguatge-cinematografic/02-05-angulacions>

Tradiciones hondureñas: Día de los Muertos. (n.d.). Consultat des de <https://www.hondurastips.hn/2013/11/02/tradiciones-hondurenas-dia-de-los-muertos/>

Vara, D. (2017, octubre 26). *6 diferencias entre ser Autónomo o Sociedad Limitada*. Consultat des de <https://www.blueindic.com/blog/6-diferencias-entre-ser-autonomo-o-sociedad-limitada/>

Vonne, L. (2016, octubre 31). Día de Muertos, luces y oscuridades de una tradición mexicana. Consultat des de <https://hipertextual.com/especiales/dia-muertos-mexico>

Zavala Calva, D. (2010). *Documental televisivo: La transformación del género documental*. Capítulo 3: El concepto de documental. (Tesi doctoral). Universidad de las Américas Puebla. Consultat des de: http://catarina.udlap.mx/u_dl_a/tales/documentos/lco/zavala_c_d/capitulo3.pdf

Zavala Calva, D. (2010). *Documental televisivo: La transformación del género documental*. Capítulo 6: El documental como género: subgéneros y formatos. (Tesi doctoral). Universidad de las Américas Puebla. Consultat des de: http://catarina.udlap.mx/u_dl_a/tales/documentos/lco/zavala_c_d/capitulo6.pdf